

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Чортківський інститут підприємництва і бізнесу
Кафедра фінансів та банківської справи

Бедрух Ігор Романович

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Спеціальність 8.03050801 – фінанси і кредит

Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр”

Студент групи ФМОВчм-51
І. Р. Бедрух

Науковий керівник
к.е.н., доц. І. І. Вербіцька

Дипломну роботу допущено до
захисту

“ _____ ” _____ 2013 р.

Зав. кафедри д.е.н., професор

Десятнюк О. М.

Чортків, 2013

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ ТА ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ.....	7
1.1. Система митних органів України та їх організаційна структура.....	7
1.2. Повноваження та компетенція митних органів України відповідно до чинного законодавства.....	15
1.3. Поняття ефективності діяльності митних органів та її оцінки.....	23
Висновки до розділу 1.....	32
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ОКРЕМИХ СФЕР ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ.....	33
2.1. Аналіз показників діяльності митних органів України у напрямі наповнення Державного бюджету.....	33
2.2. Оцінка ефективності роботи митних органів у забезпеченні інформаційних потреб зовнішньоекономічної політики держави.....	43
2.3. Аналіз результатів боротьби митних органів України із митними правопорушеннями.....	52
Висновки до розділу 2.....	62
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ.....	63
3.1. Пріоритетні напрями модернізації митної служби України.....	63
3.2. Покращення інформаційного, кадрового та технічного забезпечення діяльності митних органів України.....	70
3.3. Засоби підвищення ефективності боротьби митних органів із митними правопорушеннями.....	79
Висновки до розділу 3.....	88
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	94
ДОДАТКИ.....	105

ВСТУП

Актуальність теми. Важливою складовою функціонування будь-якої держави є проведення власної митної політики, що для незалежної України є достатньо новою справою. З цим напрямом державної політики тісно пов'язані такі проблеми, як забезпечення національної економічної безпеки, підтримка вітчизняного виробника, відкритість держави для міжнародного співробітництва тощо. Особливого значення митна політика набуває на сучасному етапі – в умовах інтенсивних інтеграційних процесів і стрімкого розвитку міжнародного та національного митного законодавства.

Головним суб'єктом реалізації митної політики виступають митні органи держави, діяльність яких суттєво впливає на процеси суспільного розвитку, економічну та політичну незалежність держави. Тому оцінка ефективності їхньої діяльності має важливе значення при визначенні ефективності реалізації національної митної політики з урахуванням світових тенденцій.

Становлення та розвиток системи митних органів України зумовило необхідність всебічного дослідження митної політики, митної справи та митної системи спеціалістами різних наукових галузей. Після проголошення незалежності України видано чимало наукових праць і навчальних посібників з проблем митного права, митної політики та діяльності митних органів у системі державного управління. Це, передусім, роботи О. П. Гребельника, Є. В. Додіна, Б. А. Кормича, О. Т. Корнійчука, О. В. Морозова, А. П. Павлова, П. В. Пашка, К. К. Сандровського, В. В. Ченцова та інших авторів. Однак відсутнє належне наукове обґрунтування оцінки ефективності функціонування митних органів України в сучасних умовах господарювання. З огляду на це, дослідження системи митних органів України, аналіз результатів їхньої діяльності має актуальне значення, особливо з прийняттям нового Митного кодексу України. Цим зумовлений вибір даної теми дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою даного дослідження є науково-теоретичне обґрунтування засад діяльності системи митних органів України та

аналітична оцінка ефективності їх діяльності. Для досягнення цієї мети нами вирішувались такі завдання:

- дослідити систему митних органів України та їх організаційну структуру;
- з'ясувати повноваження та компетенцію митних органів України відповідно до чинного законодавства;
- визначити поняття ефективності діяльності митних органів та її оцінки;
- проаналізувати показники діяльності митних органів України у напрямі наповнення Державного бюджету;
- оцінити ефективність роботи митних органів у забезпеченні інформаційних потреб зовнішньоекономічної політики держави;
- проаналізувати результати боротьби митних органів України із митними правопорушеннями;
- запропонувати шляхи підвищення ефективності діяльності митних органів України.

Об'єктом дослідження є процеси функціонування системи митних органів України.

Предметом дослідження є оцінка ефективності окремих сфер діяльності митних органів України в напрямі забезпечення її економічної безпеки.

Методи дослідження. Складність досліджуваної теми зумовила комплексне застосування загальнонаукових і спеціальних методів, кожний з яких дозволяє визначити ефективність функціонування митних органів у певному ракурсі:

- методи теоретичного узагальнення – для дослідження сутності поняття ефективності діяльності митних органів та її оцінки;
- метод ретроспективного аналізу – для дослідження епатів розвитку законодавства, що регулює діяльність митних органів України;
- систематизації – для зведення інформаційного матеріалу у єдину систему;

– статистичний метод – для обґрунтування наукових висновків необхідними цифровими та інформаційними характеристиками щодо діяльності митних органів та об’єктивного відображення стану.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в роботі:

– досліджено систему митних органів України та їх організаційну структуру;

– з’ясовано повноваження та компетенцію митних органів України відповідно до чинного законодавства;

– визначено поняття ефективності діяльності митних органів та її оцінки;

– проаналізовано показники діяльності митних органів України у напрямі наповнення Державного бюджету;

– оцінено ефективність роботи митних органів у забезпеченні інформаційних потреб зовнішньоекономічної політики держави;

– проаналізовано результати боротьби митних органів України із митними правопорушеннями;

– запропоновано шляхи підвищення ефективності діяльності митних органів України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в роботі висновки та рекомендації можуть бути використані державними регуляторними органами в процесі підвищення ефективності діяльності митних органів України, а також при подальшому здійсненні науково-дослідних робіт у даній галузі знань.

Основні теоретичні положення та практичні результати дипломної роботи за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр” оприлюднені на студентській науково-практичній конференції, присвяченій Дням науки в ЧПБ ТНЕУ 11-12 квітня 2013 р. “Сучасні проблеми та тенденції розвитку фінансово-банківського сектору економіки” та висвітлені в тезах на тему “Оцінка ефективності діяльності митних органів України у напрямі наповнення Державного бюджету”.

Обсяг і структура дипломної роботи. Робота викладена на 104 сторінках комп'ютерного тексту і складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, який включає 104 найменування. Робота містить 5 таблиць, 6 рисунків, 1 додаток.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ ТА ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

1.1. Система митних органів України та їх організаційна структура

В системі органів виконавчої влади митні органи посідають особливе місце, що визначається, насамперед, метою створення, функціонування та характером виконуваних завдань і функцій. Саме це й обумовлює специфіку їх виконавчо-розпорядчої діяльності, аналогів якої в державі немає [75, 13].

За роки своєї діяльності митна служба України неодноразово проводила реформування власної системи та структури. Такі дії, як правило, були зумовлені певними етапами її становлення, умовами соціально-економічного і політичного розвитку країни та конкретно поставленими урядом завданнями перед митною службою України.

Аналіз діяльності митних органів України, а також вивчення сучасних тенденцій, що є характерним для світового товариства, поставили перед ними ряд нових завдань, виконання яких вимагало докорінної суттєвої оптимізації діяльності митної служби України та модернізації структури системи митних органів України [96, 40].

Система митних органів України – це вся багатогранна сукупність структурних одиниць Держмитслужби України, хоча роль та значення кожного з них є різними в загальному напрямку митної справи України [97, 144].

Отже, можна припустити, що система митних органів України характеризується певними системоутворюючими факторами: функціональна спільність митних органів України, організаційні взаємозв'язки та взаємодія між структурними одиницями митної служби України, єдність даної сукупності митних органів України, цілісність, ієрархічна співвідпорядкованість, структурність та субординація тощо. Тільки узяті усі разом системоутворюючі

фактори митних органів України забезпечують усю сукупність митних органів України.

Таким чином, організаційно-правова конструкція системоутворюючих факторів митних органів України, дозволяє розглянути сукупність цих органів як цілісну систему. З огляду на це, можливо виділяти в узагальненому виді наступні системоутворюючі принципи митних органів України:

- функціональної спільності усіх митних органів України;
- організаційної взаємодії та ієрархічної співвідпорядкованості митних органів України;
- єдності усієї системи митних органів України;
- регіональні, територіальні, інфраструктурні та інші фактори й ознаки, що дозволяють, у сукупності розглянути усі, узяті разом різновиди митних органів як єдину систему органів виконавчої влади України [96, 40].

Організація системи митних органів України – це закономірна тенденція постійного трансформування, відновлення, видозміни, модифікації правового статусу митних органів України та організаційної структури усіх рівнів митної системи України, як: центрального апарату Держмитслужби України (департаменти, управління, служби, колегіальні органи, моніторингові центри тощо), митниці (регіональна митниця, обласні митниці, митниці), митні пости, спеціалізовані митні органи, митні організації, спеціалізовані навчальні заклади. Відповідно до цього, ми можемо припустити, що організаційна структура митних органів України являє собою складний механізм за допомогою якого забезпечується ефективний захист митної безпеки України та здійснюється контроль за додержанням вимог законодавства України з питань державної митної справи. В основі формування цього механізму, який є сукупністю впорядкованих за відносинами та зв'язками усіх рівнів митної системи України, лежить система функцій митної діяльності, сукупність яких і становить зміст процесу здійснення державної політики у сфері забезпечення митних інтересів держави.

У редакції Митного кодексу України від 13.03.2012 р. зазначено, що митна служба України є складовою частиною системи органів виконавчої влади України і складається з митних органів, митних організацій, а також спеціалізованих навчальних закладів та науково-дослідної установи митної служби України [45]. Тому ми можемо зробити висновок, що митні органи держави є складовою її митної служби.

Крім цього, у кодексі вказано, що митними органами є:

- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи;
- спеціалізовані митні органи;
- митниці;
- митні пости.

Систему митних органів України відповідно до діючого законодавства відображено на рис. 1.1.

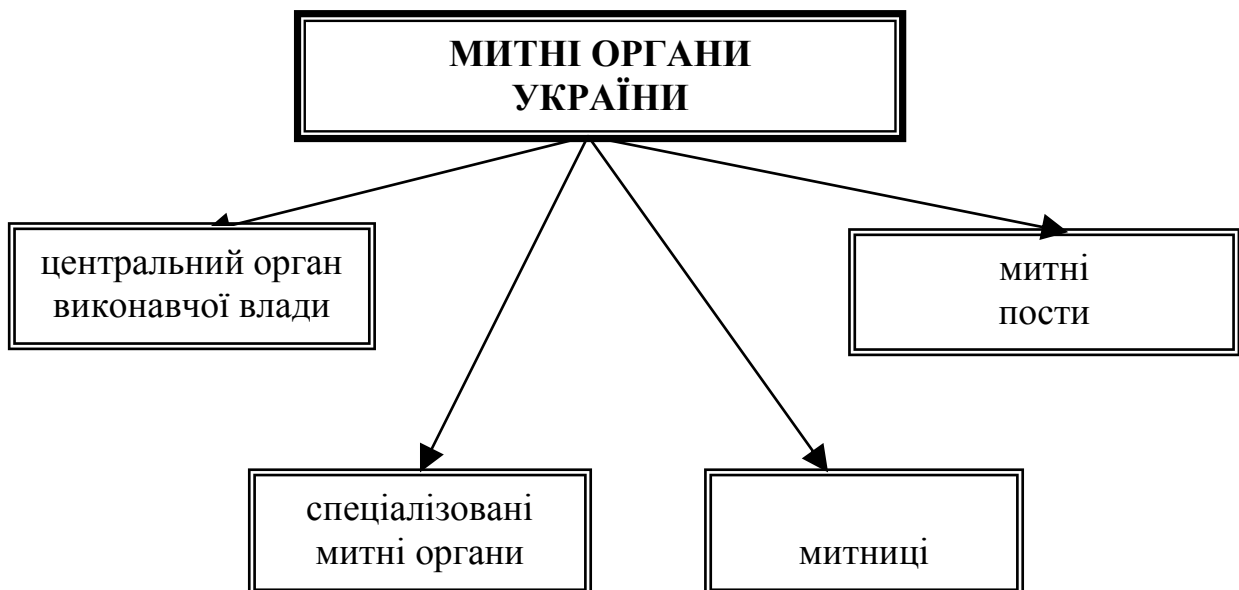

Рис. 1.1. Система митних органів України
(розроблено автором на основі [45])

Розглянемо детальніше елементи системи митних органів України, відображених на рис. 1.1.

Відповідно до ст. 545 Митного кодексу України центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, спрямовує, координує та контролює діяльність митниць, митних постів, спеціалізованих митних органів та митних організацій спеціалізованих навчальних закладів та науково-дослідної установи митної служби України, в межах своїх повноважень видає накази, організує та контролює їх виконання.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, здійснює свої повноваження на всій митній території України. Йому підпорядковані митниці, митні пости, спеціалізовані митні органи та митні організації, спеціалізовані навчальні заклади та науково-дослідна установа митної служби України.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, є юридичною особою, має самостійний баланс, рахунки в органах, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, печатку та бланк із зображенням Державного Герба України та із своїм найменуванням і діє відповідно до Конституції України, Митного Кодексу, інших нормативно-правових актів та на підставі положення, яке затверджується Президентом України.

Створення, реорганізація та ліквідація центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, здійснюються Президентом України.

Керівник центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, та його заступники призначаються на посади та звільняються з посад Президентом України в порядку, встановленому Конституцією та законами України [45].

На нашу думку, доцільно приділити більше уваги дослідженню такого елемента системи митних органів України, як митниця. У статті 546 Митного кодексу визначено, що митниця є митним органом, який у зоні своєї діяльності забезпечує виконання завдань, покладених на митну службу України. Митниця

є юридичною особою, має самостійний баланс, рахунки в органах, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, печатку та бланк із зображенням Державного Герба України та із своїм найменуванням і діє відповідно до Конституції України, Митного кодексу, інших нормативно-правових актів та на підставі положення, яке затверджується наказом центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи.

Митниця підпорядковується центральному органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи. Вона здійснює свою діяльність на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці (Автономна Республіка Крим; область; міста Київ, Севастополь). Окремі митниці можуть здійснювати свою діяльність на територіях двох чи більше адміністративно-територіальних одиниць або на всій території України.

Створення, реорганізація та ліквідація митниць здійснюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, в порядку, визначеному законом.

У населених пунктах, на залізничних станціях, в аеропортах, морських і річкових портах та інших об'єктах, розташованих у зоні діяльності митниці, в міру необхідності створюються її відокремлені структурні підрозділи (митні пости).

Керівник митниці призначається на посаду та звільняється з посади керівником центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, в порядку, встановленому законодавством. Необхідною умовою для призначення є наявність у кандидата стажу роботи на керівних посадах у митних органах України не менше п'яти років, у тому числі не менше одного року – в центральному органі виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи [45].

Аналізуючи Митний кодекс України (ст. 546 “Митниця”) [45] та деякі інші нормативно-правові акти України, ми можемо констатувати, що митницю як структурну складову митної служби України, можливо визначити не тільки в правовому але і економічному значенні.

В правовому значенні митниця – це територіальний митний орган України, що діє в межах законодавства України з питань державної митної справи, функціонує на території однієї чи декілька адміністративно-територіальних одиниць або всій митній території України, що визначається митною службою України, та службова діяльність якої організується, спрямовується, координується, контролюється митною службою України з метою забезпечення захисту митних інтересів й реалізації державної митної справи.

В економічному сенсі митниця – це матеріально-технічна база з ресурсами, функціональні можливості якої використовуються українським Урядом для реалізації державної бюджетної політики.

Враховуючи наведене, на наш погляд, митниця, поєднує в собі ряд таких стратегічно-важливих складових, як:

1) правовий статус, що наданий митниці Мінфіном України та митною службою України (нормативно-правові акти України різної юридичної сили з питань державної митної справи) та який визначено у відповідних документах митниці (Положення про митницю, паспорт митниці);

2) особовий склад митниці (очільник митниці та його заступники – керівники окремими напрямками діяльності митниці, начальники структурних підрозділів митниці, рядовий інспекторський склад митниці (посадові особи) та найменні працівники);

3) майновий господарський комплекс митниці (архітектурно будівельні чи інженерно-конструкторські об’єкти з комунікаціями (адміністративні, службові, експлуатаційні будівлі), режимні території з чітко окресленими периметрами (зони митного контролю, складська інфраструктура), технічне обладнання, транспортні засоби тощо.

Отже, можна зробити висновок, що митниця – це складне системне державне утворення, що має відповідну організаційну структуру та функціонує з метою реалізації завдань митної служби України, Мінфіну України, українського Уряду, Президента України. При цьому законодавство України з питань державної митної справи цілком вірно визначило місце митниці (регіональна митниця, обласні митниці, митниці) в організаційній системі та структурі митної служби України. Це місце є наступним після центрального апарату митної служби України (департаменти, управління, служби, колегіальні органи, моніторингові центри тощо) .

Відповідно до Митного кодексу України митний пост є митним органом, який входить до складу митниці як відокремлений структурний підрозділ і в зоні своєї діяльності забезпечує виконання завдань, покладених на митну службу України. Положення про митні пости затверджуються керівниками відповідних митниць. Створення, реорганізація та ліквідація митних постів здійснюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, за поданням керівника відповідної митниці. Керівник митного поста призначається на посаду і звільняється з посади керівником центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи. Необхідною умовою для призначення є наявність у кандидата стажу роботи на керівних посадах у митних органах України не менше трьох років. Зони діяльності митних постів визначаються положенням про ці пости [45].

Спеціалізовані митні органи виконують свої функції на всій митній території України. У місцях розташування митниць, митних постів в міру необхідності можуть створюватися відокремлені підрозділи та окремі робочі місця спеціалізованих митних органів. Спеціалізовані митні органи є юридичними особами, мають самостійний баланс, рахунки в органах, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, печатку та бланк із зображенням Державного Герба України та із своїм найменуванням і діють відповідно до Конституції України, Митного кодексу, інших нормативно-

правових актів та на підставі положень, які затверджуються наказами центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи.

Створення, реорганізація та ліквідація спеціалізованих митних органів здійснюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, в порядку, визначеному законом. Керівники спеціалізованих митних органів призначаються на посади та звільняються з посад наказами центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, в порядку, визначеному законодавством. Необхідною умовою для призначення є наявність у кандидата стажу роботи на керівних посадах в митних органах України не менше п'яти років [45].

З метою забезпечення діяльності митних органів в митній службі України можуть створюватися митні організації. Відповідно до Митного кодексу України митні організації є юридичними особами, мають самостійний баланс, рахунки в органах, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, печатки із зображенням Державного Герба України та із своїм найменуванням і діють відповідно до Конституції України, Митного кодексу, інших нормативно-правових актів та на підставі положень (статутів), які затверджуються в порядку, встановленому законодавством.

Керівники митних організацій призначаються на посади та звільняються з посад керівником центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, в порядку, визначеному законодавством. Створення, реорганізація та ліквідація митних організацій здійснюються в порядку, визначеному законодавством [97, 145].

Для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з державної митної справи, а також проведення наукових досліджень у сфері забезпечення митних інтересів в митній службі України можуть створюватися спеціалізовані навчальні заклади та науково-дослідна установа. Створення, реорганізація та ліквідація спеціалізованих навчальних закладів та науково-

дослідної установи митної служби України здійснюються в порядку, визначеному законодавством. Керівники спеціалізованих навчальних закладів та науково-дослідної установи митної служби України призначаються на посади та звільняються з посад наказами центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, в порядку, визначеному законодавством [45].

Підсумовуючи, варто наголосити, що система митних органів України на даний час перебуває у стані реорганізації. Відповідно до Указу Президента України “Про Міністерство доходів і зборів України” від 18.03.2013 р. [93] Міністерство доходів і зборів України є правонаступником Державної податкової служби України та Державної митної служби України, що реорганізуються.

1.2. Повноваження та компетенція митних органів України відповідно до чинного законодавства

Перш ніж розглядати повноваження та компетенцію митних органів, потрібно розкрити зміст терміна “повноваження” та його співвідношення з поняттям “компетенція”. Сутність повноважень висвітлюється не лише в економічній та юридичній науках, а й у деяких інших гуманітарних науках. Зокрема, філологи визначають повноваження як “право, надане кому-небудь для виконання чого-небудь; ... права, надані особі або підприємству органами державної влади” [57, 560]. Слід зауважити, що перше трактування абстрактне, близьке до філософського. Воно не дозволяє визначити коло суб’єктів і чітко відрізнити повноваження від звичайних прав, особливо процедурних або процесуальних прав, які мають забезпечити виконання обов’язків (наприклад: у ч. 1 ст. 24 проекту Адміністративно-процедурного кодексу України передбачено право отримувати в адміністративного органу роз’яснення щодо порядку адміністративного провадження, своїх прав і обов’язків [29]). Друге

трактування може здатися подібним до опису делегованих повноважень, однак “надання” характеризує скоріше виконання установчої або правотворчої функції та наділення інших суб’єктів правами, котрими не обов’язково володіє відповідний державний орган; воно не пов’язане з “переданням” частини власних повноважень. З іншого боку, “права, надані особі або підприємству органами державної влади”, позначають той вид суб’єктивних прав, що на відміну від природних, встановлені державою. Дане формулювання мало відповідає термінові, для якого застосовується. Крім того, воно саме не зовсім правильне, адже відповідно до ч. 2 ст. 3 Конституції України головним обов’язком держави (значить, і її органів) є утвердження (а не надання) і забезпечення прав і свобод людини [31]. Згідно з текстом Основного Закону надаються можливості, різноманітні блага, згоди на щось, повноваження місцевим державним адміністраціям і органам місцевого самоврядування.

Різні варіанти тлумачення та класифікації повноважень можна знайти в дослідженнях щодо менеджменту. А. В. Шегда визначає повноваження як “обмежене право використовувати ресурси організації і спрямовувати зусилля її співробітників на виконання завдань” [103, 574]. Даний підхід, обумовлений предметом науки про управління, в першу чергу стосується внутрішніх відносин у колективі підприємств, установ, організацій. Він, як і вищерозглянуті, має важливу особливість: тлумачення повноваження тільки як суб’єктивного права. З цим пов’язане й дещо особливе бачення компетенції (від лат. *compe-te* – відповідаю, належу), під якою в менеджменті часто розуміють “сукупність повноважень і обов’язків органу управління, в межах яких він має право і зобов’язаний самостійно діяти” [10, 23]. У даному разі обов’язки відділяються від повноважень, а структура компетенції звужена.

Щодо правової літератури, то спостерігається декілька тлумачень повноважень, компетенції та їх складу. В юридичній енциклопедії зазначається: “повноваження – сукупність прав і обов’язків державних органів і громадських організацій, а також посадових та інших осіб, закріплених за ними в установленому законодавством порядку для здійснення покладених на них

функцій ...” [104, 590]. Характерно, що: у зміст повноважень включаються як права, так і обов’язки (визначальне положення); вони закріплюються в установленому законодавством порядку; вони стосуються не лише державних органів (до “посадових та інших осіб” можна зарахувати значну кількість суб’єктів). Повноваження, якими наділені приватні суб’єкти, досліджуються, в першу чергу науковим менеджментом; повноваження органів публічної влади та їх посадових осіб розглядаються вченими-правознавцями (а також державним менеджментом). Попри істотні відмінності підходів спостерігається і взаємне запозичення положень. Такі управлінські засади, як: повноваження делегують посаді, а не особі; обсяг і зміст повноважень, ступінь відповідальності залежить від позиції органу в ієрархії управління, масштабів і території його діяльності; обсяг компетенції і правовий статус органу управління фіксують у статуті або спеціальному положенні [100, 253], – є актуальними і для юридичної науки [104, 196, 590]. Одночасно позиція правників стосовно складу повноважень прийнятна для менеджменту, оскільки ефективного здійснення прав керівниками організацій або підрозділів також є їх обов’язком. Останнім часом це враховується деякими авторами. Так, Л. Г. Дідковська та П. Л. Гордієнко зазначають: “Повноваження – сукупність прав і обов’язків самостійно, без узгодження з іншими, приймати рішення, віддавати розпорядження і виконувати ті або інші дії в інтересах організації” [16, 426].

В юриспруденції категоріальне сприйняття здійснюється в межах теорії держави та права, загальне визначення повноважень органів виконавчої влади – адміністративним правом, а конкретних органів або їх ієрархій – відповідними галузевими науками (наприклад: митне право; судові та правоохоронні органи; фінансове право). Слід зазначити, що В. Б. Авер’янов до повноважень органів управління, крім традиційних прав і обов’язків, зараховував також обов’язки нести юридичну відповідальність за результати діяльності, і їх, на відміну від звичайних компетенційних, визначав як “реюрисдикційні” [15, 68]. Подібна позиція відображена і в інших вітчизняних виданнях. Наприклад, існує така енциклопедична дефініція: “Повноваження органу виконавчої влади –

закріплені за органом виконавчої влади права і обов'язки (в т. ч. обов'язки нести відповідальність за наслідки виконання повноважень – так звані юрисдикційні обов'язки)” [104, 330]. Вона аналогічна до наведеної в термінологічному словнику Концепції адміністративної реформи в Україні. Визначення можна покращити в частині відповідальності, яка не завжди пов'язується з наслідками дій і може наставати не лише у зв'язку з виконанням, але й невиконанням повноважень.

Мудров А. А. під повноваженнями митного органу пропонує розуміти закріплені за ним в установленому законодавством порядку права й обов'язки щодо здійснення митної справи, а також обов'язки нести відповідальність за невиконання або неналежне виконання повноважень [49, 30].

У Концепції адміністративної реформи зазначається, що для визначення певного обсягу повноважень, закріпленого за кожним органом виконавчої влади відповідно до покладених на нього завдань і функцій, застосовується поняття “компетенція” (на наш погляд, тут правильніше вжити слово “термін”). Повноваження та компетенція близькі за значенням у довідковій літературі наводиться їх однакова характеристика, класифікація та форми реалізації, тому доцільно розглянути останню більш детально.

Під компетенцією розуміють сукупність установлених в офіційній – юридичній чи неюридичній – формі прав і обов'язків, тобто повноважень будь-якого органу або посадової особи, які визначають можливості цього органу або посадової особи приймати обов'язкові до виконання рішення, організувати та контролювати їх виконання, вживати в необхідних випадках заходи відповідальності тощо [104, 196].

Щодо неюридичної форми встановлення, то вона стосується не носіїв публічної влади, а приватних суб'єктів. Таке визначення не дозволяє провести належне розмежування; якщо опустити додаткові ознаки, то компетенція – сукупність повноважень. Однак науковці надають їй або відмінного або більш об'ємного значення. Ю. П. Битяк розглядає її як певний обсяг державної діяльності, покладений на конкретний орган, або коло питань, передбачених

законодавством, іншими нормативно-правовими актами, які він має право вирішувати у своїй діяльності [1, 70]. Це відповідає сфері відання певного суб'єкта управління.

Одне з розширених тлумачень компетенції: “сукупність предметів відання, функцій, повноважень, прав і обов'язків органу державної влади, органу місцевого самоврядування або їх посадової особи чи службової особи, що визначаються конституцією” [104, 210]. Мудров А. А. зазначає, що даний підхід загалом прийнятний, але потрібно відзначити деякі недоліки:

а) окреме перелічення повноважень, прав і обов'язків викликає питання щодо змісту, який автори надають першим;

б) зазначені складові правового статусу відповідних суб'єктів закріплюються не лише конституцією [48, 26].

Вчений зазначає, що більш досконала така дефініція: “Компетенція органів виконавчої влади – це юридичне відображення (опосередкування) покладених на них функцій у спеціальних, так званих компетенційних (або статутних) нормативно-правових актах шляхом закріплення цілей, завдань і необхідного для їх реалізації комплексу прав і обов'язків, тобто державно-владних повноважень”; наголошує на тому, що функції не є однопорядковими з повноваженнями елементами, а відображаються шляхом правового закріплення останніх [48, 26].

Передбачений у ч. 2 ст. 19 Конституції України обов'язок органів державної влади й органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб діяти в межах повноважень стосується і митної служби [31]. Щодо посадових осіб таку норму закріплено у розділі XX Митного кодексу України [45]. У кодексі немає вимоги діяти в межах повноважень для митних органів, спеціалізованих установ та організацій у загальному вигляді, проте це не проблема, оскільки: норми Конституції України є нормами прямої дії (ч. 2 ст. 8), тому відповідний обов'язок існує без додаткової регламентації. Крім того, повноваження містяться і в законах, що регулюють окремі аспекти митної справи або стосуються інших галузей і лише дотично визначають роль митних органів.

Положення законів деталізуються в підзаконних нормативно-правових актах. У них закріплення повноважень часто відбувається з використанням не загального, а предметно-функціонального підходу, що сприяє ефективній реалізації прав і обов'язків.

У джерелах митного права спостерігається встановлення “відкритих” переліків повноважень митних органів, але в нормативних актах часто застосовується і словосполучення “інші повноваження”. Це можна вважати недоліком, адже таке формулювання може призвести до порушення прав осіб, зловживання владою. Відсутність чіткого переліку необхідних дій зменшує дисциплінованість посадових осіб, їх відповідальність, оскільки суб'єктивне сприйняття “інших повноважень” зазвичай не є імперативним (обов'язковими вважаються лише конкретні). Примірним положенням про регіональну митницю, митницю на начальника митниці покладається здійснення інших повноважень відповідно до законодавства України. Подальша правотворчість митних органів України повинна йти в напрямку встановлення “закритих”, тобто вичерпних, переліків повноважень митних органів та їх посадових осіб.

Обсяг компетенції та повноважень митної служби України суттєво змінився після прийняття Указу Президента України “Про Положення про Державну митну службу України” від 12.05.2011 р. № 582 [94] та набув нового місту у Митному кодексі України від 13.03.2012 р., який набув чинності з 01.06.2012 р. [45]. Проблеми визначення компетенції та повноважень митних органів пов'язані із загальними питаннями правовідносин, правосуб'єктності та правового статусу.

Одним із основних елементів структури будь-яких правовідносин є їх суб'єкти – реальні їх учасники, які реалізують права та обов'язки, що є складовими елементами поняття “правовий статус”. За органом державної чи місцевої влади нормативно-правовими актами закріплюється обсяг правомочностей у конкретній сфері, а також завдань і функцій у цій сфері. Перші охоплюються поняттям “повноваження”, а останні – “компетенція”. Зазначене в повній мірі стосується і правовідносин у сфері із забезпечення

митної безпеки (як виду фінансової безпеки держави) та повноважень суб'єктів її забезпечення – митних органів.

За слушним твердженням Настюка В. Я. органи митної служби України можуть виконувати лише ті завдання й функції, які віднесені до їх компетенції [55, 9].

Дмитренко Е. С. пропонує визначення повноважень і компетенції митних органів в напрямку забезпечення ними митної безпеки, а саме:

– повноваження митних органів у сфері забезпечення митної безпеки держави – це система урегульованих нормативно-правовими актами їх провочностей у цій сфері;

– компетенція митних органів у сфері забезпечення митної безпеки держави – це обсяг урегульованих нормативно-правовими актами їх завдань і функцій у цій сфері [10, 23].

Однією з новел МК України є та, що у ст. 544 до складових компетенції митної служби України віднесено її призначення та завдання. Так, призначення митних органів законодавець визначив – як створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення безпеки суспільства, захист митних інтересів України.

Повноваження Держмитслужби України для ефективної їх реалізації доцільно об'єднати у такі групи:

– основні (організаційні, контрольні, процесуальні, нормотворчі, повноваження превентивного характеру);

– повноваження, що забезпечують реалізацію основних (консультаційні, інформаційні, координаційні, повноваження із здійснення фінансової діяльності).

Система повноважень Держмитслужби України відображена на рис. 1.2.

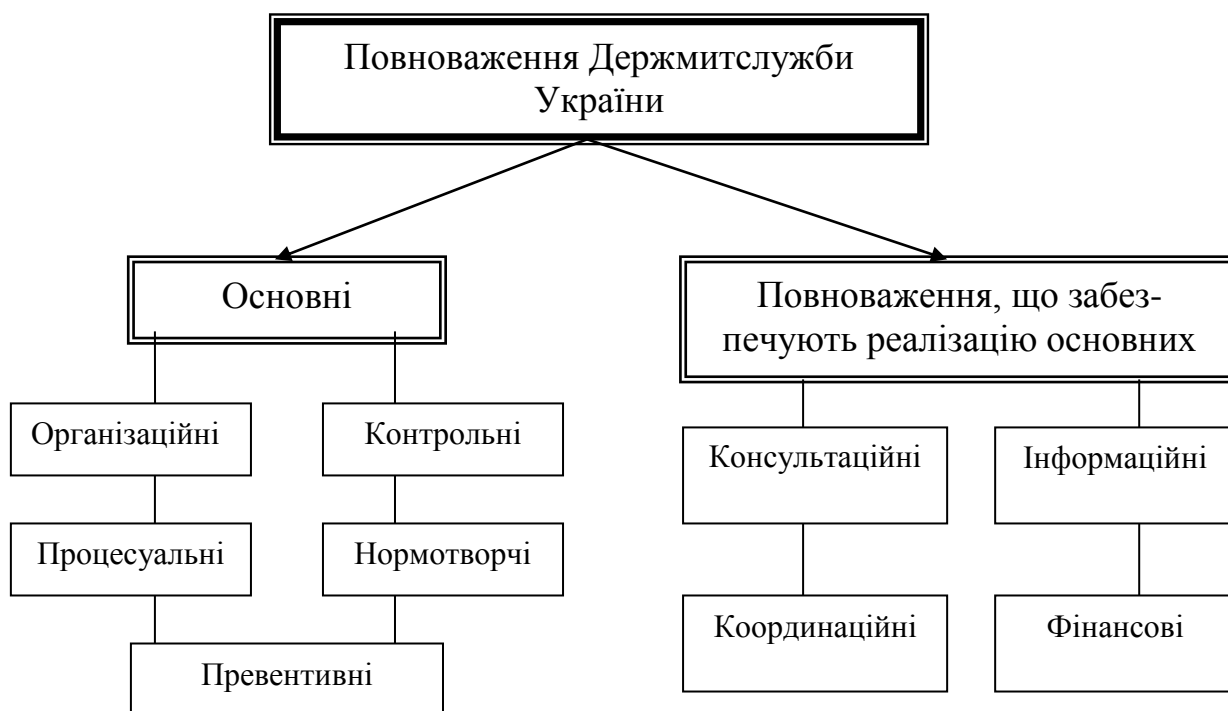

Рис. 1.2. Система повноважень Держмитслужби України до утворення Міністерства фінансів і зборів України (складено автором на основі [24, 26])

Характеристику повноважень Держмитслужби України відображено в додатку А.

Отже, для здійснення митної справи митні органи наділені різними за змістом, обсягом і режимом реалізації повноваженнями. Вони повинні розглядатися виключно як сукупність прав і обов'язків, оскільки їх обмеження тільки правами матиме значні негативні наслідки. На митні органи поширюються загальні вимоги діяти в межах повноважень і використовувати останні лише з метою, з якою ті були надані. Неодноразове закріплення мети і періодичне застосування класифікацій за напрямками діяльності – позитивні ознаки правового забезпечення повноважень митних органів. При цьому воно потребує вдосконалення шляхом усунення “відкритих” переліків повноважень і ширшого використання предметно-функціонального підходу до їх розподілу.

1.3. Поняття ефективності діяльності митних органів та її оцінки

У зарубіжній та вітчизняній літературі до цього часу відсутнє однозначне тлумачення поняття ефективності здійснення митної справи та ефективності роботи митних органів. Водночас в Україні бракує фундаментальних досліджень у частині визначення категорійного апарату поняття “ефективність здійснення митної справи”, взаємозв’язків з категорією “ефективність роботи митних органів”. Невизначеність цих основних понять, суперечливість їх трактування, відсутність єдиних методичних підходів та теоретичної бази щодо визначення цих понять негативно впливає на розбудову системи управління митною справою в Україні та на її законодавче підкріплення.

В економічній літературі термін “ефективність” використовується стосовно широкого кола об’єктів. В економічному словнику-довіднику за редакцією д.е.н. С.В. Мочерного наводиться визначення “ефективність економічна”, “ефективність економічна нових засобів виробництва”, “ефективність суспільного виробництва” [19, 214], однак вказані визначення ефективності формувалися у перехідний період до ринкової економіки. Статистика в той час використовувала методологію статистичних спостережень радянського періоду і не урахувала міжнародні уніфіковані стандарти – національні рахунки, що відбилось на формулюванні цих категорій та їх тяжіння до соціалістичного способу виробництва. Незважаючи на це, для дослідження теми “ефективність” важливе значення мають теоретико-методологічні підходи, що використовувалися для визначення показників, які характеризують це поняття.

По-перше, звертає увагу той факт, що поняття “ефективність” розглядається як складна багатопланова категорія, окремі сторони якої вимірюються за допомогою системи показників.

По-друге, використовується багаторівневий підхід до визначення ефективності, тобто, розглядається ефективність, наприклад суспільного виробництва на рівні загальносуспільної категорії (в масштабі народного

господарства); на рівні галузі, об'єднання, а також на рівні підприємства. Крім вказаного з'являється новий аспект визначення ефективності на рівні міжнародних співставлень (показник виробництва національного доходу на душу населення). Таким чином, вимальовується ієрархічна структура поняття ефективність залежно від рівня регулювання економічними процесами.

По-третє, поняття ефективності пов'язується з поняттям результату. Наприклад, економічна ефективність розглядається як досягнення найбільших результатів. При чому, результат наводиться не в розумінні якогось конкретного показника, а в розумінні зміни властивостей даного показника. Тобто, поняття ефективність включає в себе і поглинає поняття показники та результат.

По-четверте, поняття “ефективність” розглядається як форма проявлення закону економії часу, тобто категорія “ефективність” передбачає часовий вимір показників.

В економічній енциклопедії більш пізнішого видання (2000 р.) [18, 506-513] наводиться низка визначень ефективності, зокрема “ефективність”, розглядається як здатність приносити ефект, як результативність процесу, проекту, тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат (ефект у трактуванні цього словника – це досягнутий результат у різних формах прояву (матеріальний, грошовий, просуванню по службі, соціальний та інші). Серед іншого, надається ціла низка визначень поняття “ефективність” (16 видів). Таким чином, у науковій думці еволюція поняття “ефективність” відбувалась шляхом розширення об'єктів, щодо яких застосовується поняття “ефективність”.

У виданні економічного словника 2007 р. [20, 358] поняття ефективності розглядається з позиції менеджменту (управління). Так, у словнику ефективність розглядають з трьох позицій:

– як співвідношення між результатами виробничо-господарської діяльності самостійного суб'єкта і використаними для одержання цих результатів матеріальними, трудовими і фінансовими ресурсами (затратами);

– в економіці і менеджменті (менеджмент в цьому словнику визначається як управління виробництвом, об'єктом), ефективність розглядається як максимізація результату при мінімальних витратах;

– ефективність – це здатність обрати правильну мету (ціль), на якій зосередити енергію організації.

Узагальнюючи вищенаведене можна погодитись з висновками О. С. Козак [30, с. 74], В. М. Костецького, Ф. Е. Жулинського, які відмітили, що “виникнувши у сфері економіки, поняття ефективності стало загальнонауковим, яке відноситься до всіх областей знання, але в кожній з них воно наповнюється конкретним значенням”.

Аналіз ефективності того чи іншого елемента нерідко передуює формулюванню теоретичного висновку про закономірності його функціонування або методичної рекомендації про шляхи його вдосконалення. Воно набуло основного значення в усіх сферах життя, а особливо в законодавчій, управлінській та правозастосовній діяльності.

Ефективність управління митною справою досліджували С. В. Барамзін, А. Д. Єршов, П. В. Пашко, І. Г. Бережнюк. Проте у сучасній теорії і практиці державного управління сьогодні немає чіткої, єдиної, універсальної системи оцінки ефективності державної служби, в тому числі митної служби. На нашу думку, такої універсальної системи не може існувати, оскільки ефективність враховує мету, цілі та задачі, тобто специфіку кожної організаційної структури, які не є тотожними. Тому правомірним є індивідуальний методичний підхід для кожного об'єкта управління та створення для нього індивідуальної системи критеріїв та показників ефективності функціонування такого об'єкта.

О. С. Козак у дослідженні ефективності права наголошує на необхідності відокремлення понять “ефективність” та оцінка “ефективності”. За визначенням цього автора оцінка ефективності це система дій, спрямованих на виявлення якісних ознак предмета, а ефективність – це оцінка категорій, яка обумовлена системою дій, спрямованих на виявлення якісних ознак предмета, та вказує на його позитивну властивість [30, 78]. Не вдаючись до повноти висвітлення цим

автором категорії ефективності, слід відмітити важливість введення в категорійний апарат ефективності поняття “оцінювання” як важливого структурного елемента, без розкриття якого неможливо повною мірою зрозуміти сутність поняття “ефективність”.

В економічній літературі поряд з поняттям “ефективність” широко використовується термін “результативність”. На думку О. Шафран [101, 72], термін “ефективність” частіше вживається у словосполученнях, де йдеться про доцільність використання ресурсів (людських, фінансових, часових, тощо), в той час як “результативність” частіше вживається у словосполученнях, де йдеться про конкретні заходи, програми та їх кінцеві результати. Проте ефективність, на думку цього автора, є більш загальним поняттям, яке включає в себе “результативність”. Такий підхід відповідає і світовим тенденціям, зокрема, за визначенням US Jeneral Accounting Office, вимірювання результативності – це процес супроводжуючого моніторингу та отримання інформації про результати програми, про конкретний процес у бік заздалегідь визначених цілей.

І. Кравчук залежно від часу проведення оцінювання розрізняє проміжне та кінцеве оцінювання [36, 13]. На погляд цього автора та М. Мурави (керівник проекту ЄС “Підтримка у виконанні Угоди про партнерство та співробітництво (УПС)” оцінювання може включати:

- оцінку потреб;
- оцінку корисності;
- оцінку процесу;
- оцінку концептуалізації [36, 13].

На погляд М. Мурави підсумкова оцінка може бути таких видів:

- оцінка результатів;
- оцінка впливу (у широкому значенні оцінює загальний або кумулятивний вплив);
- оцінка ефективності та співвідношення вигоди і затрат;

- вторинний аналіз, який включає повторну оцінку існуючих даних з метою пошуку відповідей на нові запитання та використання нових методів;
- метааналіз – інтегрує результати багатьох досліджень з метою досягнення загального чи підсумкового судження про питання оцінювання. Метааналіз використовується для оцінок, покликаних об'єднати результати науки [28, 24].

На думку вказаних авторів, залежно від суб'єкта, який здійснює оцінювання, воно може бути внутрішнім, зовнішнім, незалежним, партисипативним, об'єднаним. За об'єктом, на яке спрямоване оцінювання, можна розрізняти оцінку програми, оцінку проекту, оцінку програми сектора, групову оцінку, оцінку програми допомоги країни, тобто будь-якого об'єкта. Оцінкою програми є оцінка якості виконання програми, оцінка окремого заходу, групи заходів. Оцінювання розглядається як певний процес, який полягає у здійсненні окремих процедур (моніторинг, аналіз, інше) протягом певного часу з метою отримання конкретних результатів дослідження та визначення відповідності їх поставленим задачам, цілям або критеріям, тобто встановлення оцінки. Оцінка – це завершення процесу оцінювання, поняття що визначає рівень виконання поставлених завдань чи досягнення певних критеріїв, результатів [36, 14].

З логіки викладеного випливає, що оцінка та оцінювання споріднені поняття, які не існують одне без одного. Там, де є оцінка, завжди попередньо здійснюється процедура оцінювання, тобто порядок (сукупність) дій, що призводять до отримання певного результату та його оцінки. Отже, оцінка передбачає отримання певних результатів, узагальнення їх і залежно від поставленого завдання, мети, оцінка може бути позитивною, негативною, середньою залежно від критеріїв оцінювання, які застосовуються відносно того, чи іншого об'єкта оцінювання [28, 25].

Для повного уявлення про категорію ефективності не вистачає в логічному ланцюжку розкриття таких понять, як критерії та показники.

Виходячи з досліджень наукової літератури ці поняття здебільшого ототожнюються, хоча об'єктивних підстав для цього немає.

Кисельова О. М. стверджує, що:

1. Підходи до встановлення критеріїв ефективності повинні будуватись, виходячи з поставлених перед системою цілей, мети та завдань.

2. Вибір критеріїв для кожної окремої системи обумовлюється її функціональними особливостями і тому для кожної державної структури розробка таких критеріїв і показників є унікальною. Проте взаємозалежність понять, що характеризують категорію ефективності різних об'єктів, має загальні риси.

Взаємозалежності та структуру категорійного апарату поняття ефективності можна зобразити схематично (рис. 1.3).

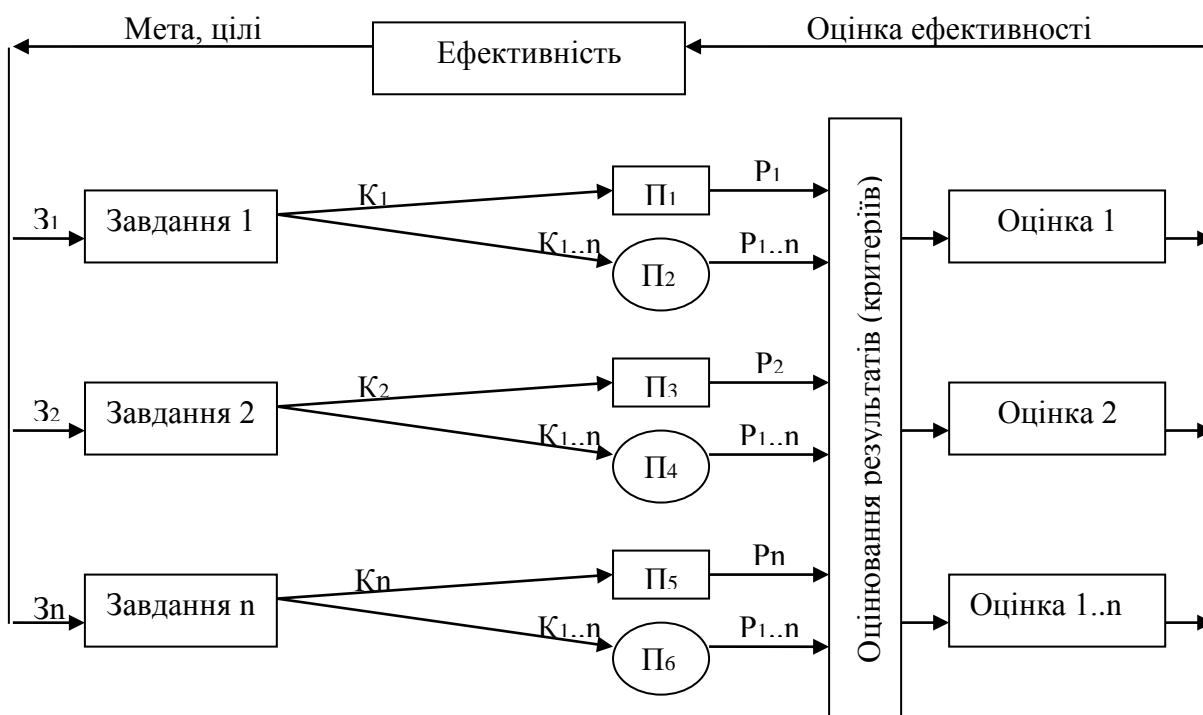

Рис. 1.3. Взаємозалежність та структура категорії "ефективність"

[28, 26]

$K_1 \dots K_n$ – критерії ефективності,

$P_1 \dots P_n$ – результат,

$O_1 \dots O_n$ – оцінка результатів, виконання критеріїв,

$П_1 \dots П_n$ – показники критерію.

Оцінюючи ефективність роботи митних органів України варто зауважити, що сьогодні безпосередню участь у виконанні митних процедур приймають:

– органи охорони державного кордону України та правоохоронні органи: вони повідомляють митним органам про виявлені порушення митних правил або контрабанду. Від якості роботи цих органів залежить повнота та своєчасність виявлення порушень у сфері здійснення зовнішньоекономічної діяльності, а також повнота надходжень до бюджету;

– відповідні органи державної влади, органи місцевого самоврядування забезпечують здійснення фітосанітарного, ветеринарного, епідеміотичного, радіаційного та інших видів контролю, від якості проведення яких залежить безпека держави, ідентифікація товарів та встановлення країни походження, митної вартості товарів, повнота надходжень податкових платежів та інше;

– відповідні органи державної влади щодо виконання ними повноважень з надання дозвільної документації при здійсненні заходів нетарифного регулювання, від якості виконання покладених на них функцій залежать обсяги експортно-імпортних та транзитних операцій, та які безпосередньо впливають на організацію роботи митних органів;

– економічні місії і консульські установи України за кордоном, які здійснюють аналітичну роботу в сфері зовнішньоекономічної діяльності, інформація від яких є складовою для аналізу ризиків у митній справі;

– технічне оснащення митних органів безпосередньо впливає на організацію їх роботи, проте фінансування цього напряму залежить від Мінфіну та Верховної Ради України;

– органи законодавчої влади від ініціативи, якості роботи яких залежить наукова обґрунтованість та ефективність законодавства, їх дієвість, можливість однозначного трактування та несуперечливість іншим законодавчим нормам;

– податкові органи, від своєчасності та якості податкових роз'яснень яких щодо справляння митними органами податкових платежів залежить оперативність та повнота стягнення податкових платежів;

– інші організації, наприклад залізниці, які є посередниками при справлянні єдиного збору за пропуск через кордони України, від якості роботи яких залежить повнота та своєчасність справляння вказаного збору, а отже, і його регуляторна функція, що безпосередньо впливає на митно-тарифне регулювання;

– Митно-тарифна Рада, яка здійснює суттєвий вплив на митно-тарифне і нетарифне регулювання;

– інші відомства та організації, що приймають участь у здійсненні митних процедур та організації роботи митних органів.

Отже, під ефективністю діяльності митних органів необхідно розуміти показник, який відображає співвідношення результатів діяльності у відповідній сфері (перераховані до державного бюджету податки і збори, кількісні показники оформлених товарів тощо) та залучених для досягнення таких результатів ресурсів (матеріальних, трудових).

При оцінюванні ефективності діяльності митних органів необхідно враховувати як кількісні показники (наприклад, для аналізу ефективності видатків, що спрямовані на фінансування їх роботи), так і якісні показники (дають змогу сформулювати загальні положення ефективності, на основі яких можна отримати уявлення про характер та тенденції в митній сфері). Кількісні показники оцінки ефективності роботи митних органів дозволяють відобразити результативність досягнення цілей та витрати на її забезпечення.

Підсумовуючи, варто зазначити, що, на нашу думку, критеріями оцінювання ефективності митних органів України можуть бути:

- стан митної безпеки держави;
- ефективність роботи структур, причетних до здійснення митної справи;
- стан зовнішньоторговельної політики.

Якщо стан митної безпеки є задовільним, можна вважати, що митні органи працюють ефективно. Проте на стан митної безпеки, крім роботи митних органів, впливають політичні чинники, які проявляються у вигляді конкретної митної політики, яка не завжди може позитивно впливати на митну безпеку держави, хоча робота митних органів була організована на належному рівні. Водночас певні політичні рішення можуть негативно впливати на роботу митних органів, зокрема несвоєчасне приєднання до міжнародних інституцій та імплементація міжнародних норм у митну справу країни.

Висновки до розділу 1

Організація системи митних органів України – це закономірна тенденція постійного трансформування, відновлення, видозміни, модифікації правового статусу митних органів України та організаційної структури усіх рівнів митної системи України, як: центрального апарату митної служби України (департаменти, управління, служби, колегіальні органи, моніторингові центри тощо), митниці (регіональна митниця, обласні митниці, митниці), митні пости, спеціалізовані митні органи, митні організації, спеціалізовані навчальні заклади.

Обсяг компетенції та повноважень митної служби України суттєво змінився після прийняття Указу Президента України “Про Положення про Державну митну службу України” від 12.05.2011 р. № 582 та набув нового змісту у Митному кодексі України від 13.03.2012 р., який набув чинності з 01.06.2012 р. Проблеми визначення компетенції та повноважень митних органів пов’язані із загальними питаннями правовідносин, правосуб’єктності та правового статусу. З утворенням Міністерства доходів і зборів України відбувається реорганізація Державної митної служби України, тому, як очікується, зміниться обсяг компетенції та повноважень працівників митних органів.

Критеріями оцінювання ефективності митних органів України можуть бути: стан митної безпеки держави; ефективність роботи структур, причетних до здійснення митної справи; стан зовнішньоторговельної політики. Якщо стан митної безпеки є задовільним, можна вважати, що митні органи працюють ефективно. Проте на стан митної безпеки, крім роботи митних органів, впливають політичні чинники, які проявляються у вигляді конкретної митної політики, яка не завжди може позитивно впливати на митну безпеку держави, хоча робота митних органів була організована на належному рівні. Водночас певні політичні рішення можуть негативно впливати на роботу митних органів, зокрема несвоєчасне приєднання до міжнародних інституцій та імплементація міжнародних норм у митну справу країни.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ОКРЕМИХ СФЕР ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз показників діяльності митних органів України у напрямі наповнення Державного бюджету

Пріоритетом діяльності митної служби України в останні роки є реалізація фіскальної політики, тому особливої уваги потребує аналіз ефективності діяльності митних органів України у сфері справляння податків і зборів. Показники ефективності діяльності митних органів необхідно визначати на базі основних завдань, які вони покликані виконувати. Пріоритетним напрямом діяльності Державної митної служби України протягом останніх років визначалося забезпечення реалізації фіскальної політики, підвищення ефективності регулювання зовнішньої торгівлі, безумовне виконання показників надходжень до Державного бюджету [52].

Для розгляду основних показників діяльності митних органів України у сфері справляння податків і зборів необхідно визначити основні фактори, які впливають на рівень митних платежів, тобто податків, що відповідно до Податкового кодексу України або митного законодавства справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на митні органи [66].

Динаміка надходження податків і зборів, що забезпечені митними органами України протягом 2008–2012 рр. відображено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Податки і збори, перераховані митними органами до Державного бюджету України у 2008–2012 рр. (складено автором на основі [67-71; 87])

Результати діяльності митних органів України	2008	2009	2010	2011	2012
Податки і збори, млн. грн.	96047,2	83116,0	85911,6	103200,0	140300,0
У т.ч.	12124,6	6325,2	8556,4	10462,8	12985,8
ввізне мито					
вивізне мито	-	382,7	294,5	1317,0	392,0
акцизний збір (податок)	2209,7	3023,9	3470,3	5863,9	10284,0
ПДВ	80978,7	73148,7	73148,7	89812,1	116345,2
інші, у т.ч. митні збори (плата за митне оформлення) та єдиний збір	1234,2	235,5	148,0	257,0	293,0
Середній офіційний курс гривні до долара США, грн.	5,27	7,79	7,94	7,97	7,99
Податки і збори, млн. дол. США	18405,7	10667,9	10820,1	12948,6	17559,4
Імпорт товарів, млн. дол. США	85535,4	45435,6	59500,0	82606,9	91364,4
Приріст імпорту товарів, %	-	-46,9	31,0	38,8	10,6
Приріст податків і зборів, %	-	-42,0	1,4	19,7	35,6

Аналізуючи структуру податків і зборів, справляння яких забезпечено митними органами, протягом останніх років (табл. 2.1) необхідно зазначити, що 99 % загальної суми митних платежів становлять ввізне мито, акцизний збір (податок) та податок на додану вартість (ПДВ). Слід зазначити, що Податковим кодексом України встановлено дві ставки ПДВ – 17 % (до 31 грудня 2013 р. – 20 %) та 0 % [66]. Крім того, понад 96 % ставок Митного тарифу України, систематизованого згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), є адвалерними (тобто ставки встановлені у відсотках до митної вартості товарів). У свою чергу, питома вага в загальних надходженнях акцизного податку, ставки якого на переважну більшість підакцизних товарів встановлені у твердих сумах з одиниці реалізованого товару, протягом останніх шести років є порівняно невеликою і коливається в межах 2,2–3,6 %. Таким чином, можна зробити висновок, що головним фактором, що впливає на платежі, справляння яких забезпечується митними органами, є імпорт товарів, а саме його вартісні показники.

Аналізуючи результати діяльності митних органів, необхідно враховувати, що певна частка приросту податків і зборів об'єктивно обумовлена приростом імпорту. Порівнюючи темпи приросту обсягів імпорту та податків і зборів, справляння яких забезпечено митними органами у 2008–2012 рр., можна констатувати, що ці показники суттєво відрізняються протягом аналізованого періоду. Це пояснюється тим, що вартісні показники імпорту товарів є фактично базою оподаткування для податків і зборів, що справляються митними органами. Наявність між ними різниці пояснюється, зокрема, змінами номенклатури товарів, що імпортувались до України, від якої безпосередньо залежать ставки ввізного мита [24], що, у свою чергу, вплинуло на надходження ввізного мита та ПДВ у зазначені роки. Наприклад, у 2010 та 2011 роках спостерігається суттєве перевищення приросту імпорту товарів над приростом податків і зборів відповідно на 29,47% та 19,1%. Зазначене відхилення обумовлене, перш за все, зміною в оподаткуванні протягом 2010 р., а саме звільненням від оподаткування ПДВ операцій із ввезення природного газу відповідно до зовнішньоекономічних контрактів, що стало причиною зменшення перерахованого до Державного бюджету України у 2010 р. ПДВ більше ніж на 2 млрд. грн.

Діяльність митних органів України фінансується за рахунок Державного бюджету. Виділення з Державного бюджету України коштів на потреби митних органів потребує аналізу ефективності та контролю доцільністю використання виділених ресурсів. Особливої актуальності питання аналізу й контролю в сфері бюджетного фінансування митної служби України набирають у період економічної кризи, коли бюджетні ресурси обмежені, а функціонування митних органів потребує виділення фінансових ресурсів на виконання доручених їм завдань.

Розподіл видатків бюджету на фінансування діяльності Державної митної служби України протягом 2010–2012 рр. відображено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Розподіл видатків бюджету на фінансування діяльності Державної митної служби України
протягом 2010-2012 рр., тис. грн. (складено автором на основі [69-71])

Роки	Загальний фонд					Спеціальний фонд					Разом
	Всього	Видатки споживання	з них:		Видатки розвитку	Всього	Видатки споживання	з них:		Видатки розвитку	
			оплата праці	комунальні послуги та енергоносії				оплата праці	комунальні послуги та енергоносії		
2010	1463125,4	1457265,1	936394,9	41156,1	5860,3	13284,9	11805,3	-	507,9	1479,6	1476410,3
2011	1454237,1	1447889,2	917067,6	40953,5	6347,9	20209,9	16785,1	-	151,3	3424,8	1474447,0
2012	1290783,9	1283911,4	797561,8	47661,0	6872,5	4575,0	3937,2	-	35,8	637,8	1295358,9

На основі аналізу даних табл. 2.2, можна зробити висновок, що протягом аналізованого періоду видатки держбюджету на фінансування митної служби України зменшились. Так, у 2012 р. їх сума була на 181051,4 тис. грн. менша, ніж у 2010 році та на 179088,9 тис. грн. менша, ніж у 2011 р. Однак поряд із загальною тенденцією зменшення фінансування Державної митної служби спостерігається зростання видатків розвитку у загальному фонді. Зокрема, у 2011 р. видатки розвитку були на 487,6 тис. грн. більшими, ніж у 2010 р., а у 2012 р. на 524,6 тис. грн. більшими, ніж у 2011 р.

Для оцінки ефективності діяльності митних органів України доцільним буде співставлення надходжень митних платежів до Державного бюджету України та видатків з нього на фінансування ДМСУ (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Аналіз співвідношення надходжень митних платежів і видатків на потреби ДМСУ (складено автором на основі [67-71])

Показники	2008	2009	2010	2011	2012
Надходження митних платежів до Державного бюджету України, млн. грн.	96047,2	83116,0	85911,6	103200,0	140300,0
Видатки Державного бюджету України на потреби ДМСУ, млн. грн.	1656,1	1308,7	1476,4	1474,5	1295,4
Співвідношення надходжень митних платежів і видатків на потреби ДМСУ	58,0	63,5	58,2	70,0	108,3

На основі даних табл. 2.3 можна зробити висновок, що Державна митна служба України забезпечила надходження до бюджету, що у 2012 році в 108,3 рази перевищують видатки держави на її утримання.

Як зазначалося вище, динаміка митних платежів при відсутності змін у митних правилах, насамперед стосовно оподаткування, залежить від динаміки імпорту товарів. Порівняння темпів приросту імпорту товарів та податків і зборів, перерахованих митними органами до Державного бюджету України, умовно характеризують ефективність фіскальної складової діяльності митних

органів: зазначене порівняння не враховує зміни частки товарів, які ввозяться зі звільненням від оподаткування. У зв'язку з цим фахівцями Державної митної служби України при аналізі результатів діяльності митних органів у сфері справляння податків і зборів досліджується також показник “оподаткованого імпорту” (вартість товарів, при ввезенні яких справлявся хоча б один податок).

Цілком очевидно, що митні органи не можуть впливати на імпорт товарів, у тому числі “оподаткований”, принаймні на збільшення його обсягу. Тому при проведенні аналізу ефективності діяльності митних органів у сфері справляння податків і зборів доцільно виходити з компетенції митних органів у цій сфері.

Під час здійснення митного контролю та митного оформлення товарів із застосуванням вантажної митної декларації посадовими особами митних органів здійснюється перевірка правильності нарахування податків і зборів [Про затвердження порядку здійснення], тобто фактично перевіряється повнота обрахунку бази оподаткування, правильність застосування ставок податків, курс валют, а також можливість застосування пільг. У переважній більшості випадків митна вартість товарів є базою оподаткування або використовується для її обрахунку. Таким чином, контроль правильності визначення митної вартості товарів, в умовах, коли головною метою діяльності митних органів є наповнення Державного бюджету, може стати ключовим елементом для аналізу ефективності діяльності митних органів у сфері справляння податків і зборів.

Правильність застосування ставок податків перевіряється, перш за все, шляхом обстеження правильності класифікації товарів, оскільки ставки мита й акцизного податку встановлені залежно від товарів, а саме їх класифікаційних кодів згідно з УКТЗЕД. Таким чином, на товари, які класифікуються у різних товарних підкатегоріях, можуть бути встановлені різні ставки мита або акцизного податку.

Крім того, на рівень оподаткування значною мірою впливає країна походження товарів. По-перше, ставки Митного тарифу України диференційовані залежно від країни походження товарів; товари, що переміщуються в рамках вільної торгівлі, звільняються від оподаткування

митом. По-друге, від країни походження залежить митна вартість товарів, що проявляється в різниці вартості ресурсів, що були витрачені для виробництва товарів (робоча сила, сировина та ін.), витрат на доставку товарів до України.

Слід також зазначити, що відповідно до Митного кодексу України митні органи мають право здійснювати зазначені вище заходи після випуску товарів у вільний обіг, здійснюючи так званий “пост-аудит” [45].

Таким чином, до показників, які можуть характеризувати ефективність діяльність митних органів у сфері справляння податків і зборів, можна віднести:

1) відношення сукупної вартості податків і зборів, справляння яких забезпечується митними органами, до загальної кількості посадових осіб митної служби;

2) відношення сукупної вартості додатково стягнених податків і зборів митними органами внаслідок контролю правильності: класифікації, надання пільг, визначення митної вартості товарів, їх країни походження до загальної кількості посадових осіб відділів, якими здійснюється зазначений контроль;

3) відношення додаткових надходжень внаслідок здійснення митного контролю після випуску товарів у вільний обіг до загальної кількості посадових осіб відділів, якими такий контроль здійснювався;

4) питома вага додаткових надходжень, зазначених у пунктах 2 та 3, у загальному обсязі митних платежів за відповідний період;

5) відношення сукупної вартості стягнених податків і зборів до витрат держави на утримання митної служби;

6) відношення показників, зазначених у пунктах 2 та 3, до витрат держави на утримання посадових осіб відповідних відділів;

7) розгляд зазначених показників у розрізі окремого митного органу;

8) розгляд зазначених показників протягом визначеного періоду, скоригованих відповідно до інфляції;

9) розгляд зазначених показників, перерахованих у відповідну валюту [90, 64].

Перш за все, доцільно розглянути питому вагу додатково перерахованих до Державного бюджету України податків і зборів внаслідок здійснення заходів із контролю правильності обрахунку податків і зборів у загальному обсязі платежів:

$$P_{K,i} = \frac{ДП_K}{МП} \cdot 100\%, \quad (2.1)$$

де $ДП_K$ – додатково перераховані до Державного бюджету України у i -му році податки і збори внаслідок здійснення відповідного контролю, тис. грн.,

$МП$ – митні платежі, перераховані у i -му році до Державного бюджету України, тис. грн.

Крім того, як один із показників, що характеризує ефективність здійснення митними органами фіскальної функції, можна розглядати середній обсяг митних платежів, справляння яких забезпечено однією посадовою особою митної служби, за відповідний період:

$$МП_{по,i} = \frac{МП_i}{ЧМС_i}, \quad (2.2)$$

де $МП_i$ – митні платежі за i -ий рік (тис. доларів США),

$ЧМС_i$ – середня чисельність митної служби України у i -му році [90, 65].

Таблиця 2.4

Окремі показники ефективності діяльності митної служби України у сфері справляння податків і зборів (складено автором на основі [67-71])

Показники ефективності діяльності митної служби України	2008	2009	2010	2011	2012
1	2	3	4	5	6
Середня чисельність осіб митної служби України, у тому числі:	18082	18359	17596	15411	13579
посадових осіб, що здійснюють контроль правильності визначення митної вартості	456	446	450	315	302

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6
Податки і збори, млн. грн., у тому числі забезпечені контролем:	96047,2	83116,0	85911,6	103200,0	140300,0
правильності визначення митної вартості товарів (млн. грн.) та питома вага у загальних надходженнях	3349,4 3,5%	2744,9 3,3%	5016,5 5,8%	5273,4 5,1%	5126,9 3,7%
класифікації товарів (млн. грн.) та питома вага у загальних надходженнях	153,4 0,2%	92,4 0,1%	138,1 0,2%	164,5 0,2%	183,2 0,1%
визначення країни походження товарів (млн. грн.) та питома вага у загальних надходженнях	42,7 0,04%	17,9 0,02%	33,3 0,04%	27,9 0,03%	54,9 0,04%
після випуску товарів у вільний обіг (млн. грн.) та питома вага у загальних надходженнях	2367 2,46%	267 1,32%	230,5 0,2%	243,7 0,03%	265,3 0,04%
Витрати з Державного бюджету України на заробітну плату посадовим особам митної служби, тис. грн.	985425,7	877590,8	936394,9	917067,6	797561,8
Середня річна заробітна плата однієї посадової особи, тис. грн.	54,5	47,8	52,0	52,7	53,4
Середній офіційний курс гривні до долара США, грн.	5,27	7,79	7,94	7,97	7,99
Середній обсяг митних платежів на одну посадову особу митної служби, тис. дол. США (МПпо)	1017,9	581,1	601,5	840,2	1293,1
Надходження, забезпечені однією посадовою особою внаслідок контролю митної вартості, тис. дол. США (МПпо, КМВ)	1394,5	789,9	1404,8	1354,6	1385,4
Коефіцієнт окупності витрат держави (Ко)	98,6	94,7	91,8	92,4	93,5
Коефіцієнт окупності витрат держави на здійснення контролю правильності визначення митної вартості товарів (Ко, КМВ)	135,0	128,8	214,3	220,4	224,6

Аналізуючи значення цих показників у 2008–2012 рр. (табл. 2.4), слід відзначити, що питома вага додатково стягнутих податків і зборів внаслідок контролю правильності обрахунку податків і зборів у загальному обсязі митних платежів становила від 3,3 % до 5,8 %.

Наведенні дані стосовно контролю після випуску товарів у вільний обіг стосуються лише нарахованих у податкових повідомленнях, але не сплачених

податків і зборів. Податкові зобов'язання, зазначені у податкових повідомленнях, можуть бути оскаржені в адміністративному або судовому порядку.

При аналізі розрахованих значень середнього обсягу митних платежів, справляння яких забезпечено однією посадовою особою митної служби, можна спостерігати динаміку до збільшення протягом 2009–2012 рр. (табл. 2.4). Його пікове значення було досягнуто у 2008 р. і становить більше мільйона доларів США на одну посадову особу митної служби на рік. Зменшення цього показника майже в 2 рази у 2009–2010 рр., пояснюється зменшенням обсягу імпорту товарів.

Доцільно розглянути також показник, який характеризує середній рівень додатково перерахованих до Державного бюджету України податків і зборів внаслідок контролю правильності митної вартості товарів, розрахований на одну посадову особу митного органу, що здійснює такий контроль. Розглядаючи значення цього показника, слід відзначити динаміку до збільшення, не беручи до уваги 2008 р. (табл. 2.4).

Керуючись наведеним в підрозділі 1.3 даної роботи визначенням поняття “ефективність”, можна запропонувати для оцінки ефективності діяльності митних органів коефіцієнт окупності витрат держави, який характеризує обсяг податків і зборів перерахованих до бюджету на витрати Державного бюджету України на утримання посадових осіб, які забезпечили справляння таких податків і зборів. Аналізуючи розрахований коефіцієнт окупності витрат держави протягом 2008–2012 рр. (табл. 2.4), слід звернути увагу на збільшення його значення, що свідчить про підвищення ефективності діяльності митних органів.

Слід також звернути увагу на різке збільшення значень аналізованого коефіцієнта, визначеного стосовно контролю правильності визначення митної вартості товарів, протягом останніх 3 років, що свідчить про підвищення ефективності при здійсненні контролю. Зокрема у 2010 р. цей коефіцієнт перевищив загальний більше ніж у 2 рази і становив 214.3, тобто витративши 1

грн. на заробітну плату посадовим особам, які здійснюють контроль правильності визначення митної вартості, держава отримала 214,3 грн. у доходну частину державного бюджету.

Розглянуті показники ефективності є досить умовними через обмеженість можливостей митних органів впливати на підвищення такої ефективності. Головним фактором, який впливає на надходження податків і зборів від митної служби, є обсяги імпорту товарів, на збільшення якого митні органи впливати об'єктивно не можуть. Саме тому принциповим є перехід від практики планування митних платежів до їх прогнозування. Крім того, функції та завдання митної служби України значно ширші, вони не обмежуються справлянням податків і зборів.

2.2. Оцінка ефективності роботи митних органів у забезпеченні інформаційних потреб зовнішньоекономічної політики держави

Ефективна діяльність митних органів України неможлива без наявності сучасної якісної інформаційної системи. Джерелом митної інформації є власна інформація Держмитслужби України, яка виробляється в результаті безпосередньої діяльності митниць і митних органів, а саме:

- зміст митних документів (декларації, відомості тощо);
- внутрішня документація митних органів (накази, нормативні документи, правила тощо).

Додатково митна інформація може надходити від інших міністерств і відомств, від учасників зовнішньоекономічної діяльності та з інших джерел.

Інформація, одержана з різних джерел, може підлягати обробці за допомогою засобів електронно-обчислювальної техніки митних органів.

Митна електронна інформація, яку обробляє електронна обчислювальна техніка митної установи, має обмежений доступ. Можна виділити три категорії такої інформації:

А. Інформація та інформаційно-програмне забезпечення, яке не містить свідчень, що безпосередньо визначають або зумовлюють характер митної діяльності (технічні дані обладнання, документи щодо роботи з персоналом, загальносистемне програмне забезпечення для передачі, обробки та збереження митної інформації, прикладне програмне забезпечення тощо).

Б. Технологічна інформація діяльності митних органів (зміст митних декларацій, провізних відомостей, протоколів порушень митних правил і контрабанди, гарантійних листів тощо) та нормативно довідкова інформація (кадри, бухгалтерія тощо).

В. Нормативно-правова інформація суто службового призначення, про зовнішньоекономічну діяльність, про групові статистичні бази свідчень [95, 181].

Ефективна діяльність митних органів України багато в чому залежить від раціональної організації сучасної якісної системи інформаційного супроводження переміщення через кордон товарів згідно з існуючими видами митних режимів. Тому вони розпочали формування бази свідчень та ведення митної статистики з 1 січня 1993 року.

Митна статистика є складовою частиною загальнодержавної системи статистичного обліку і звітності. Митна статистична інформація формується, узагальнюється, аналізується митними органами і використовується в інтересах зміцнення зовнішньоекономічних зв'язків, поліпшення тарифного та нетарифного регулювання, подальшої інтеграції України у загальносвітову систему економічних відносин. Разом з тим забороняється вимагати від митних органів статистичну інформацію, не передбачену державною статистичною звітністю, Митним кодексом та іншими законами України [60, 129].

Митна статистика складається з митної статистики зовнішньої торгівлі і спеціальної митної статистики. Відповідно митна статистика зовнішньої торгівлі являє собою узагальнену та відповідним чином систематизовану інформацію про переміщення товарів через митний кордон України. Вона формується, узагальнюється та аналізується ДМСУ на основі даних, які

містяться у вантажних митних деклараціях. Потім ці дані використовуються відповідними органами державної влади для здійснення контролю за надходженням податків, зборів та інших обов'язкових платежів до Державного бюджету України, валютного контролю, аналізу стану зовнішньої торгівлі України, її торговельного і платіжного балансів та економіки в цілому.

Ведення митної статистики здійснюється за методологією, яка забезпечує порівнянність даних митної статистики зовнішньої торгівлі України з даними державної статистики інших держав. Державна митна служба України забезпечує регулярне публікування даних митної статистики зовнішньої торгівлі.

Для забезпечення завдань, покладених на митні органи Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України, митними органами формується, узагальнюється та аналізується спеціальна митна статистика. Порядок ведення спеціальної митної статистики визначається законом [60, 130].

Статистична та інша інформація, що у встановленому порядку надана митним органам, використовується виключно для митних цілей. Так, інформація щодо обсягів експорту та імпорту конкретних видів товарів може надаватися лише органам, які ведуть державну статистику, а інформація щодо експортно-імпортних операцій конкретних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності – тільки слідчим органам у зв'язку з розслідуванням кримінальних справ. Така інформація надається і Міністерству економіки України. Інформація, яка становить державну, комерційну, банківську або іншу таємницю, що охороняється законом, а також конфіденційна інформація не підлягає розголошенню або використанню службовими особами митних органів для особистих цілей, не може надаватися органам державної влади та органам місцевого самоврядування, їх службовим особам, установам, організаціям, підприємствам та громадянам за винятком випадків, передбачених законом.

Відповідно до Митного кодексу України від 2012 р. статистична інформація з питань зовнішньої торгівлі використовується для:

- 1) визначення стратегії, тактики та основних напрямів розвитку зовнішньоекономічної діяльності;
- 2) аналізу та прогнозування зовнішньоекономічної політики і ситуації, що склалася чи складатиметься на світовому ринку;
- 3) проведення переговорів з торговельно-економічних питань;
- 4) застосування заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- 5) складання торговельного та платіжного балансів України, планування і проведення валютно-фінансової політики;
- 6) визначення ринків збуту товарів;
- 7) формування статистики зовнішньоекономічних зв'язків України [45].

Після збору відомостей для формування відомчої митної статистики і статистики зовнішньої торгівлі здійснюється їх узагальнення та подальший аналіз із метою визначення їх основних тенденцій зміни всіх показників з прив'язкою їх до змін у митному та загальнодержавному законодавстві. На підставі такого аналізу отриманих свідчень створюється інформаційно-аналітичні довідки за певний період, які ілюструються діаграмами та супроводжуються таблицями, що містять основні показники роботи митних органів та дані зовнішньоторговельної статистики. Зокрема, одним із основних показників роботи митниць є кількість оформлених вантажних митних декларацій. Цей показник різнобічно обстежується з різних точок зору, наприклад, за напрямками переміщення вантажів – експорт, імпорт чи транзит переважає на цій митниці чи за конкретний проміжок часу [60, 131].

Як необхідна передумова ефективного функціонування митних органів є вирішення питання забезпечення оперативної передачі електронної інформації до Держмитслужби України. Обмін електронною інформацією можна здійснювати за допомогою електронної мережі передачі свідчень, яка об'єднує всі митні органи в єдину систему. Тому відповідно до Закону України “Про

Державний бюджет України на 2012 рік” Держмитслужба України визначена розпорядником бюджетних коштів за бюджетною програмою “Створення багатофункціональної комплексної системи “Електронна митниця” у розмірі 100 млн. грн.

З метою ефективного освоєння виділених коштів розроблено План розвитку інформаційних технологій Держмитслужби України на 2012 рік, відповідно до якого зазначені кошти спрямовано на:

- побудову нового центру обробки даних Держмитслужби України;
- розвиток відомчої телекомунікаційної мережі Держмитслужби України;
- закупівлю програмного забезпечення;
- активного мережевого обладнання для комп’ютерних мереж митних органів та їх підрозділів, сканерів штрих-коду для забезпечення процедури ТЖ-ЕРБ;
- створення в Держмитслужбі України автоматизованого модуля централізованого обліку митних платежів в рамках створення першого етапу нової системи митного оформлення.

На даний час укладено договори на закупівлю серверного обладнання на суму 26,9 млн. грн. та обладнання інженерної інфраструктури на суму 10,1 млн. грн. для центру обробки даних, а також програмного забезпечення на суму 30,3 млн. грн.

Побудова нового центру обробки даних є одним з ключових проектів розвитку інформаційних технологій Держмитслужби України, а успішна реалізація вищезгаданих завдань забезпечить подальший сталий розвиток ІТ інфраструктури митної служби України [12].

Діяльність будь-якої організації, зокрема і митних органів, супроводжується функціонуванням чисельних інформаційних взаємовідносин – інформаційних зв’язків (потоків), що виникають у процесі обміну інформацією, а в сукупності становлять досить розгалужену систему. У загальному вигляді їх можна поділити на дві великі групи (блоки):

- інформаційні зв’язки у межах структур митної системи (внутрішні);

– інформаційні взаємовідносини, що встановлюються поза межами митної системи з приводу одержання необхідних для її функціонування відомостей (зовнішні) [95, 358].

Основна інформація зовнішнього стосовно митної системи середовища подається на “вхід” митної системи у вигляді інформаційних потоків нормативно-правової інформації (у вигляді законів України, указів Президента, і постанов Кабінету міністрів України тощо) та митної інформації (у вигляді вантажних митних декларацій, зовнішньоторговельних документів тощо). Основною відмінністю цих потоків (крім характеру інформації) є їх різна спрямованість. Потік нормативно-правової інформації спрямований на “вхід” системи з верхнього рівня управління – Державної митної служби України, а потік митної інформації – з нижнього рівня управління (структурні підрозділи митниць і митних постів). Напрями і характери основних зовнішніх інформаційних потоків відображені на рис. 2.1.

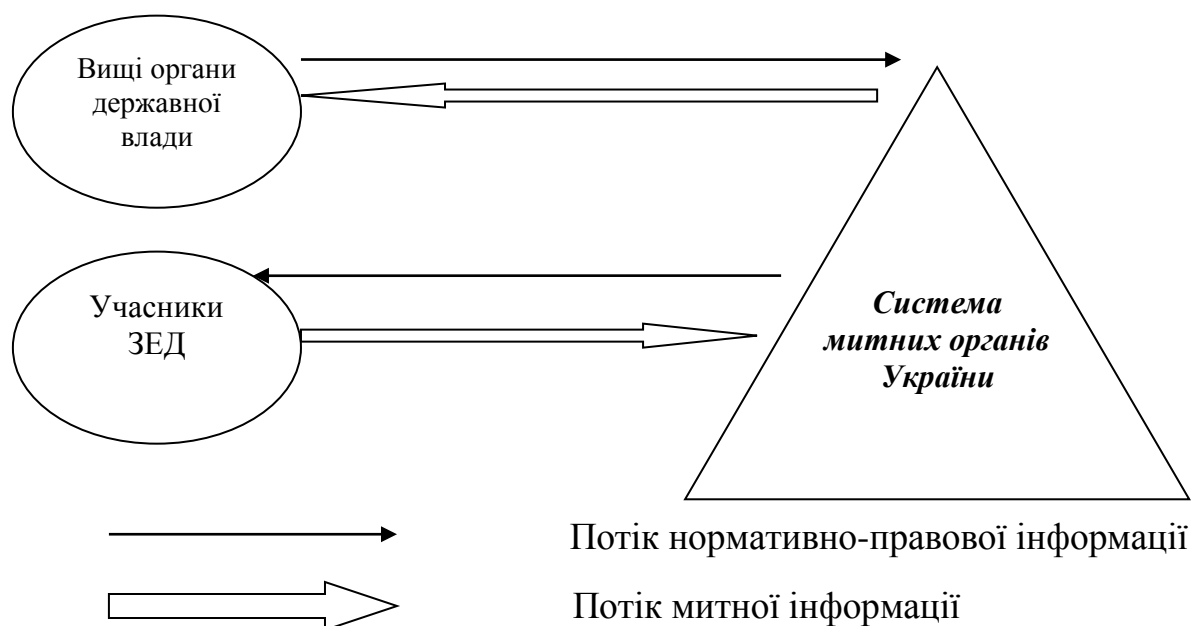

Рис. 2.1. Напрями і характери основних зовнішніх інформаційних потоків

[39, 87]

Як демонструє рис. 2.1, інформаційні потоки є і всередині митної системи, а саме: зверху-вниз – потік управлінської (нормативно-правової) інформації, а знизу-вверх – потік митної інформації. Саме ці потоки і саме за цими напрямками створюють потоки інформації “виходу” митної системи. Організація вказаних на рис. 2.1 інформаційних потоків усередині системи митних органів визначається організаційною структурою і процесом управління.

Процес управління – це діяльність об’єднаних у систему суб’єктів управління (лінійних і функціональних керівників, а також іншого управлінського персоналу), спрямована на зміну якісних станів керованого об’єкта, на досягнення цілей колективу, шляхом реалізації визначених функцій з використанням відповідних методів і принципів управління [95, 211].

З “інформаційної” точки зору процес управління можна представити як потік нормативно-правової інформації від суб’єкта до об’єкта управління. Але при цьому необхідно зауважити, що в ієрархічній системі управління, якою є система управління в митних органах, суб’єкт управління нижчого рівня ієрархії одночасно є об’єктом управління для вищого рівня ієрархії. Тобто потік нормативно-правової інформації при русі по ієрархічній структурі управління постійно трансформується, адже різні цілі управління на різних рівнях управління вимагають різних управлінських рішень. Чим нижчий рівень управління, тим більше виникає проблем оперативного характеру, які для свого вирішення потребують наявності первинної митної інформації. Чим вищий рівень управління, тим більше виникає проблем тактичного та стратегічного характеру, які для свого вирішення більше потребують інформації в аналітичному вигляді.

Таким чином, трансформація потоку нормативно-правової інформації супроводжується відповідною трансформацією потоку митної інформації. Загальну структуру основних інформаційних потоків у митній системі можна подати як схему (рис 2.2).

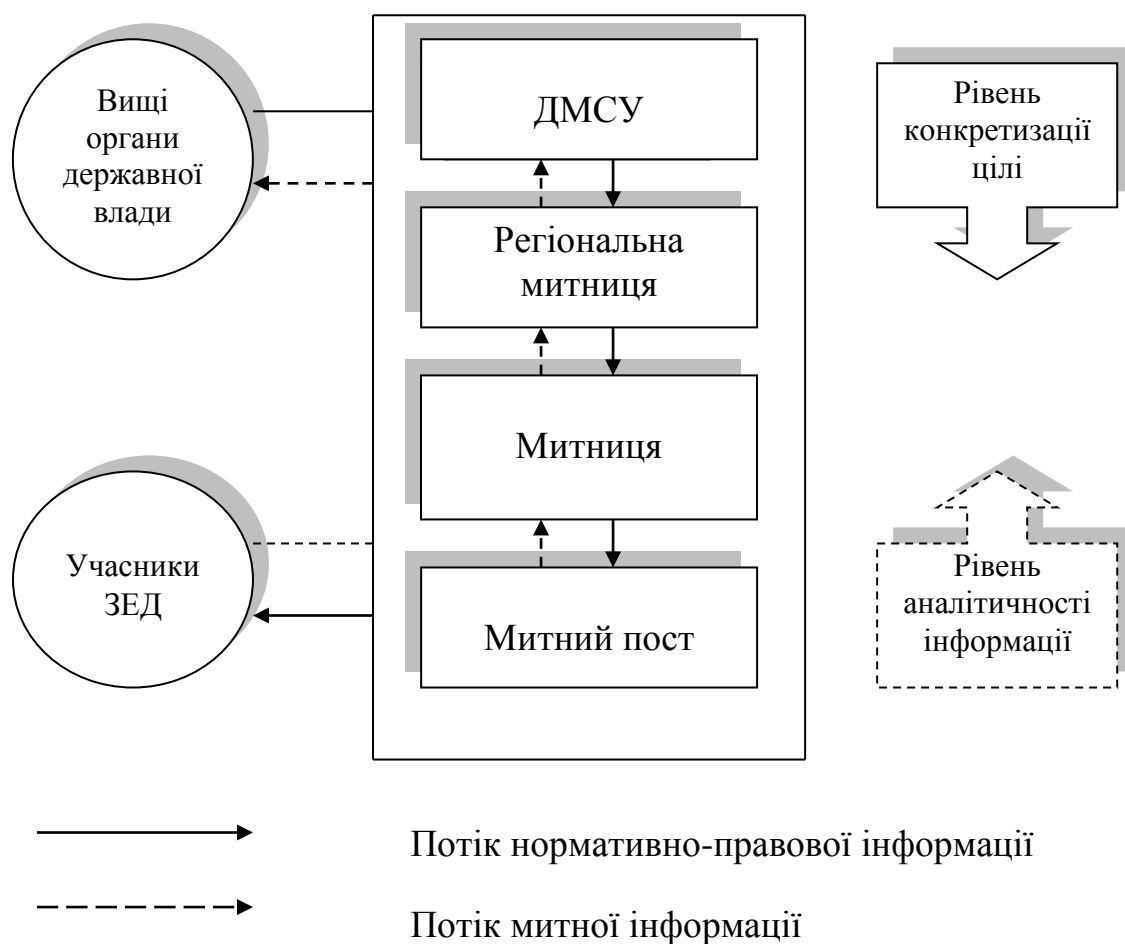

Рис. 2.2. Загальна структура основних інформаційних потоків у митній системі України [39, 90]

Інформаційні зв'язки між структурними підрозділами однакового рівня ієрархії одного митного органу і структурними підрозділами різних митних органів, не пов'язаних функціональною структурою управління, мають характер локальних потоків митної інформації.

Проведений аналіз інформаційного простору митної системи України дає можливість дати характеристику основних інформаційних потоків за наступними ознаками:

1. За складом. Основними інформаційними потоками є потоки нормативно-правової і митної інформації.
2. За об'єктами зовнішнього середовища. Зовнішніми вхідними та

вихідними інформаційними потоками є потоки, які пов'язують митну систему з вищими органами влади України і суб'єктами ЗЕД.

3. За спрямуванням у зовнішньому середовищі. З боку вищих органів влади України вхідним для митної системи буде потік нормативно-правової інформації, а вихідним – потік митної інформації. І навпаки, з боку суб'єктів ЗЕД вхідним для митної системи буде потік митної, а вихідним – потік нормативно-правової інформації.

4. За спрямуванням у внутрішньому середовищі. Потік нормативно – правової інформації, спрямований з верхнього рівня управління до нижнього, а потік митної інформації – з нижнього рівня управління до верхнього.

5. За ступенем перетворення інформації. Трансформація потоку нормативно-правової інформації здійснюється шляхом підвищення рівня конкретизації цілей управління, а потоку митної інформації – шляхом підвищення рівня її аналітичності.

6. За характером. Потоки нормативно-правової і митної інформації замикаються у місцях формування первинної інформації [61, 149].

Значну роль у забезпеченні інформаційних потреб зовнішньоекономічної політики держави є плідна співпраця та обмін інформацією між митними органами різних країн. Так, з метою перевірки законності здійснення зовнішньоекономічних операцій та повноти сплати обов'язкових митних платежів протягом 2012 року до митних адміністрацій зарубіжних країн направлено понад 4230 запитів про надання адміністративної допомоги. За результатами співпраці та обміну інформацією з митними органами зарубіжних країн з початку 2012 року митними органами заведено 984 справи про порушення митних правил на суму понад 405 млн. грн. [86].

Отже, митні органи України відіграють велике значення у забезпеченні інформаційних потреб зовнішньоекономічної політики держави шляхом ведення митної статистики, сприяння інформаційного обміну як всередині митної системи України, так і між органами державної влади й учасниками ЗЕД

на основі сучасних технологій, а також плідної співпраці й обміну інформацією між митними органами різних країн.

2.3. Аналіз результатів боротьби митних органів України із митними правопорушеннями

Одним із основних завдань митних органів України є недопущення та боротьба із порушеннями митних правил, які негативно впливають на соціально-економічні інтереси держави та рівень життя населення. Зважаючи на це, при дослідженні ефективності діяльності митних органів України варто визначити результативність їхньої роботи у напрямі боротьби з митними правопорушеннями.

Відповідно до Митного кодексу України від 2012 року порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений цим кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на митні органи цим кодексом чи іншими законами України, і за які цим кодексом передбачена адміністративна відповідальність. Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим кодексом, настає у разі, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність [45].

Види порушень митних правил та відповідальність за них передбачені главою 68 “Види порушень митних правил та відповідальність за такі правопорушення” Митного кодексу України. Кожна стаття цієї глави містить чіткі вказівки про міру стягнення, яка підлягає застосуванню за вчинення

передбаченої нею дії. Орган, що розглядає справу про порушення митних правил, може призначити тільки те адміністративне стягнення, яке вказане в санкції статті. До порушень митних правил відносять:

- порушення режиму зони митного контролю (ст. 468);
- неправомірні операції з товарами, митне оформлення яких не закінчено, або з товарами, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем (ст. 469);
- недоставлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення та документів до митного органу призначення, видача їх без дозволу митного органу або втрата (ст. 470);
- порушення порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю (ст. 471);
- недекларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення (ст. 472);
- пересилання через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях товарів, заборонених до такого пересилання (ст. 473);
- перешкоджання посадовій особі митного органу в доступі до товарів, транспортних засобів, документів (ст. 474);
- неподання митному органу звітності щодо товарів, які перебувають під митним контролем (ст. 475);
- переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності (ст. 476);
- порушення встановленого законодавством порядку ввезення товарів на територію вільної митної зони, вивезення товарів за межі цієї території та/або встановленого законодавством порядку проведення операцій з товарами, поміщеними в режим вільної митної зони (ст. 477);
- порушення порядку зберігання товарів на митних складах та здійснення операцій із цими товарами (ст. 478);
- порушення порядку або строків розпорядження товарами, розміщеними у магазині безмитної торгівлі (ст. 479);

- порушення порядку здійснення операцій з переробки товарів (ст. 480);
- перевищення строку тимчасового ввезення або тимчасового вивезення товарів (ст. 481);
- переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем (ст. 482);
- переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю (ст. 483);
- зберігання, перевезення чи придбання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю (ст. 484);
- спрямовані на неправомірне звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їх розміру, а також інші протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів (ст. 485) [45].

Таким чином, об'єктами порушень митних правил можуть виступати: порядок застосування митного режиму; порядок митного контролю; порядок митного оформлення товарів і транспортних засобів; порядок обкладання податками і зборами та їх сплатою; порядок надання митних пільг і користування ними. Суб'єктивна сторона порушення митних правил характеризується психічним ставленням суб'єкта правопорушення до протиправної дії (бездіяльності) та її наслідків. Суб'єктивне ставлення може бути у двох формах – у формі умислу та необережності [8, 16].

За порушення митних правил можуть бути накладені такі адміністративні стягнення:

- 1) попередження;
- 2) штраф;
- 3) конфіскація товарів, транспортних засобів комерційного призначення – безпосередніх предметів порушення митних правил, товарів, транспортних засобів із спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування товарів – безпосередніх предметів

порушення митних правил від митного контролю (крім транспортних засобів комерційного призначення, які використовуються виключно для перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України за визначеними маршрутами та рейсами, що здійснюються відповідно до розкладу руху на підставі міжнародних договорів, укладених відповідно до закону), а також транспортних засобів, що використовувалися для переміщення товарів – безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України поза місцем розташування митного органу [45].

Варто зауважити, що попередження та штрафи можуть застосовуватися тільки як основні адміністративні стягнення за порушення митних правил. Конфіскація товарів застосовується як основне та додаткове адміністративне стягнення. Система адміністративних стягнень, передбачених у главі 68 Митного кодексу України, включає різні за характером і правовими наслідками санкції, що дає змогу використати їх диференційовано з урахуванням характеру вчиненого порушення митних правил, особистості правопорушника.

На сьогодні відповідальність залишається важливим засобом стримування суб'єктів тих чи інших суспільних відносин від вчинення правопорушення та забезпечує здійснення їхньої діяльності в межах норм чинного законодавства України. На думку Гуцул І. А., суттєвим досягненням нового Митного кодексу України у сфері боротьби із митними правопорушеннями стала декриміналізація контрабанди та збільшення матеріального навантаження на правопорушників [8, 17].

Боротьба із недопущенням та усуненням наслідків порушення митних правил на сьогодні є одним із першочергових завдань Державної митної служби України. Результати роботи митних органів України у напрямі боротьби з порушеннями митних правил протягом 2010–2012 рр. відображено в табл. 2.5.

Результати роботи митних органів України у напрямі боротьби
з порушеннями митних правил протягом 2010–2012 рр. (складено
автором на основі [83-85])

№ п.п.	Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	Відхилення показників 2012 р. від			
					2010 р.		2011 р.	
					абсо- лютне	віднос- не, %	абсо- лютне	віднос- не, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Кількість виявлених порушень митних правил, тис. протоколів	23	24	23	-	-	-1	-4,35
1.1.	<i>на загальну суму, млрд. грн.</i>	19	18,4	1,99	-17,01	-8,55	-16,41	-8,25
2.	Кількість порушених кримінальних справ про контрабанду	365	336	172	-193	-112,2	-164	-95,3
2.1.	<i>на загальну суму, млн. грн.</i>	673,0	437,6	28,78	-644,22	-2238,4	-408,82	-1420,5
3.	Конфіскація предметів порушення на загальну суму, млн. грн.	141,6	168,7	113,0	-28,6	-25,3	-55,7	-49,3
4.	Накладення штрафів на загальну суму, тис. грн.	1267	1138	103240	101973	98,7	102102	98,9

На основі аналізу даних, відображених у табл. 2.5., можна зробити наступні висновки:

1) у 2012 році було виявлено митних правопорушень на 1 тис. менше, ніж у 2010 році, про що свідчить зменшення кількості складених протоколів. В результаті у 2012 році до державного бюджету України надійшло 1,99 млрд. грн., що на 17,01 млрд. грн. менше, ніж у 2010 році (на 8,55%), і на 16,41 млрд. грн. менше, ніж у 2011 році (на 8,25%);

2) за підсумками діяльності митних органів України у 2012 році можна констатувати, що кількість порушених кримінальних справ про контрабанду значно зменшилась у порівнянні з попередніми роками. Так, у 2012 році було порушено 172 кримінальних справ за фактом контрабанди, що на 193 кримінальних справ менше, ніж у 2010 році (на 112,2%), і на 164 справ менше, ніж у 2011 році (на 95,3%). Щодо загальної вартості порушених кримінальних справ про контрабанду, то у 2012 році цей показник становив 28,78 млн. грн., що на 644,22 млн. грн. менше, ніж у 2010 році, і на 408,82 млн. грн. менше, ніж у 2011 році;

3) загальна сума конфіскованих предметів порушення у 2012 році характеризується зменшенням. Так, у 2012 році вона знизилась на 28,6 млн. грн. у порівнянні з 2010 роком, тобто на 25,3%, та на 55,7 млн. грн. у порівнянні з 2011 роком, тобто на 49,3%;

4) у 2012 році відбулось накладення штрафу на загальну суму 103,2 млн. грн., що на 102 млн. грн. більше, ніж у 2010 році та на 102,1 млн. грн. більше, ніж у 2011 році.

Отже, можна підсумувати, що у 2012 році спостерігається незначне зменшення порушень митних правил у порівнянні з попереднім роком, і їхня загальна вартість значно зменшилась.

Як зазначалось нами вище, за даними Державної митної служби України протягом 2012 року (станом на 19.11.2012 р.) митними органами України порушено 172 кримінальних справ про контрабанду на суму 28,78 млн. грн. При цьому предметами контрабанди за вказаний період були:

- наркотичні засоби (121 справа (70%));
- зброя (26 справ (15%));
- культурні цінності (11 справ на суму 676 168 грн. (6%));
- продовольчі товари (6 справ на суму 23841005 грн. (3,4%));
- транспортні засоби (3 справи на суму 1421278 грн. (1,7%));
- сильнодіючі речовини (3 справи (1,7%));
- отруйні речовини (2 справи (1,1%));

- промислові товари (1 справа на суму 2843274 грн. (0,55%));
- спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації (1 справа (0,55%)) [89].

Упродовж грудня кримінальні справи про контрабанду митними органами України не порушувались у зв'язку з тим, що з 20.11.2012 р. набрав чинності новий Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, відповідно до якого митні органи не віднесені до органів, уповноважених розпочинати досудове розслідування. Протягом грудня 2011 року митницями порушено 27 кримінальних справ про контрабанду на суму 81,26 млн. грн.

Разом з тим, з моменту набрання чинності Кримінальним процесуальним кодексом України (з 20.11.2012 р.) митними органами України до правоохоронних органів направлено 563 повідомлення про виявлення ознак злочину, передбаченого ст. 201 КК України.

Крім цього, протягом січня – грудня 2012 року митними органами порушено 23386 справ про порушення митних правил на суму 1,99 млрд. грн. З них 15744 справи, в яких реально вилучено предмети правопорушень на суму 760,39 млн. грн.

При цьому, в 8439 випадках вилучались промислові товари на загальну суму 454,77 млн. грн., в 967 – транспортні засоби на суму 172,25 млн. грн. Крім того, в 698 випадках валюта на суму понад 81,57 млн. грн., а також продовольчі товари в 6 046 випадках на суму понад 52,31 млн. грн.

Митними органами розглянуто 4495 справ про порушення митних правил та застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу на суму 19,62 млн. грн. З цієї суми стягнуто та перераховано до Державного бюджету України 9,45 млн. грн.

Упродовж 2012 року митними органами передано на розгляд до суду 20 035 справ про порушення митних правил на суму 2,58 млрд. грн.

Серед розглянутих справ судом прийнято рішення про конфіскацію безпосередніх предметів правопорушень на суму 1,13 млрд. грн.

Крім цього, накладено штрафів на суму 103,24 млн. грн. З цієї суми стягнуто та перераховано до Державного бюджету України 11,57 млн. грн. [89].

Структура кримінальних справ про контрабанду протягом 2012 року відображена нами на рис. 2.3.

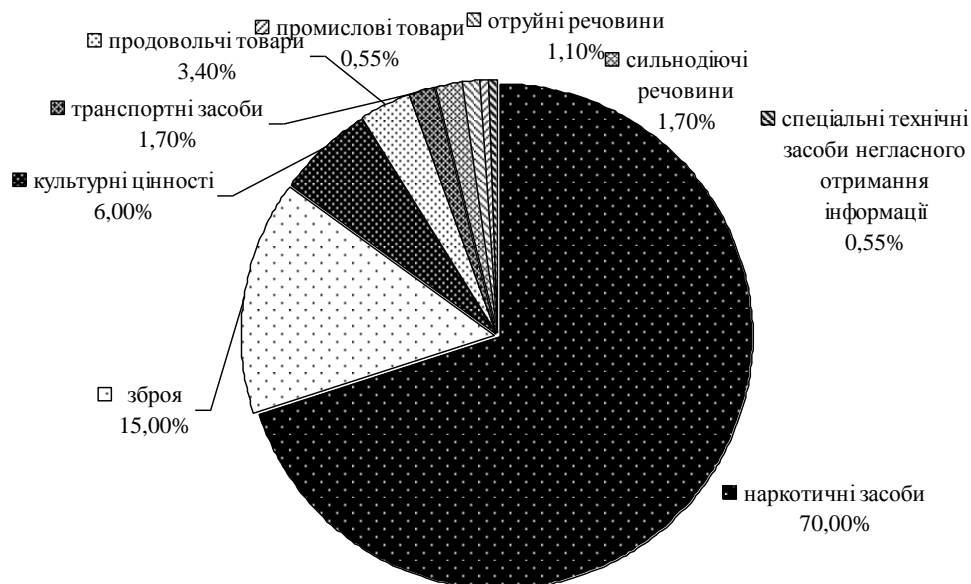

Рис. 2.3. Структура кримінальних справ про контрабанду у 2012 році (складено автором на основі [89])

Як видно з рис. 2.3, найбільшу питому вагу у структурі предметів контрабанди у 2012 році займали наркотичні засоби (70%). Поряд з ними значну частку у структурі предметів контрабанди за аналізований період займала зброя (15%). Контрабанда культурних цінностей займає третє місце у структурі предметів контрабанди у 2012 році і становила 6%. Найменша частка припадає на промислові товари та спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації – по 0,55%.

Варто зазначити, що ст. 5 підрозділу 1 “Особливості справляння податку на доходи фізичних осіб” розділу XX “Перехідні положення” Податкового кодексу України встановлено, що якщо норми інших законів містять посилання на неоподатковуваний мінімум доходів громадян, то для цілей їх застосування використовується сума в розмірі 17 гривень, крім норм адміністративного та кримінального законодавства в частині кваліфікації злочинів або

правопорушень, для яких сума неоподаткованого мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної підпунктом 169.1.1 пункту 169.1 статті 169 розділу IV цього Кодексу для відповідного року [66].

Відповідно до підпункту 169.1.1 пункту 169.1 статті 169 розділу IV цього Кодексу податкова соціальна пільга встановлена на рівні 100 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року. При цьому, згідно зі статтею 1 розділу XIX “Прикінцеві положення” Податкового кодексу України до 31 грудня 2014 року для цілей застосування підпункту 169.1.1 пункту 169.1 статті 169 розділу IV цього Кодексу податкова соціальна пільга надається в розмірі, що дорівнює 50 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи.

Відповідно до статті 12 Закону України від 22.12.2011 №4282-VI “Про Державний бюджет України на 2012 рік” [21] з 1 січня 2012 року прожитковий мінімум для працездатної особи у розрахунку на місяць установлений на рівні 1073 грн. Беручи до уваги викладене, розмір податкової соціальної пільги на 2012 рік становить 536,5 грн., а великий розмір контрабанди – 536500 грн. і більше.

У процесі боротьби із митними правопорушеннями найважливішими, на нашу думку, є превентивні міри. В цьому контексті, з метою недопущення випадків порушення митних правил органами Державної митної служби здійснюються активні дії щодо підвищення податкової культури та налагодження партнерських відносин із суб'єктами господарювання. Держмитслужба проводить широкомасштабну роз'яснювальну кампанію серед платників податків та закликає їх до перегляду зовнішньоекономічної діяльності на предмет повноти декларування елементів митної вартості імпортованих товарів. Так, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності можуть задекларувати усі складові митної вартості шляхом самостійного звернення до митних органів і доплати суми заниженого податкового зобов'язання. Йдеться про добровільне декларування сум роялті, які повинні включатися в митну вартість. У 2008 році платниками податків було самостійно задекларовано у

складі митної вартості лише 250 тисяч грн. роялті. Але після проведення митними органами перевірок, про що йдеться в [9], за результатами яких встановлено порушення у частині недекларування сум роялті, цей показник постійно зростає. В 2009 році платниками податків самостійно задекларовано близько 100 млн. грн. роялті у складі митної вартості товарів, в 2010 році – майже 570 млн. грн., в 2011 – близько 700 млн. грн. Внаслідок самостійного декларування роялті та ліцензійних платежів у 2010 році бюджет додатково отримав 147,6 млн. грн., у 2011 році – 172 млн. грн. В 2012 році (станом на 22.04.2012) самостійне декларування роялті склало 184,3 млн. грн. За цей період платниками податків направлено до митних органів уточнюючі розрахунки (стосовно сум роялті, ліцензійних платежів) на загальну суму понад 10 млн. грн., внаслідок чого сплачено митних платежів на суму 1,6 млн. грн., а штрафні санкції склали лише 47,6 тис. грн. [9].

Вкрай актуальною на сьогоднішній день є проблема захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України. Протягом 2011 року органами Державної митної служби України здійснено 423 випадки призупинення митного оформлення товарів за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, що у три рази більше, ніж за 2010 рік. Найбільші темпи росту даного показники за аналізований період зафіксовано у 2010 році відносно попереднього – випадки призупинення митного оформлення за даною підставою зросли на 325,8% або у 4,2 рази. Варто також зауважити, що станом на 01.01.2012 р. у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності зареєстровано 367 об'єктів, а на 01.01.2013 р. – 646 об'єктів [64], тобто протягом 2012 року відбулося збільшення реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності в 1,7 рази.

Таким чином, на основі вищезазначеного, ми можемо зробити висновок, що правоохоронний напрям роботи – один із пріоритетних у діяльності митних органів. Боротьба з порушеннями митних правил – найважливіше завдання діяльності митних органів, реалізація якого є необхідною умовою забезпечення економічної безпеки України.

Висновки до розділу 2

Динаміка митних платежів при відсутності змін у митних правилах, насамперед стосовно оподаткування, залежить від динаміки імпорту товарів. Порівняння темпів приросту імпорту товарів та податків і зборів, перерахованих митними органами до Державного бюджету України, умовно характеризують ефективність фіскальної складової діяльності митних органів.

Ефективна діяльність митних органів України неможлива без наявності сучасної якісної інформаційної системи. Джерелом митної інформації є власна інформація Держмитслужби України, яка виробляється в результаті безпосередньої діяльності митниць і митних органів, а саме: зміст митних документів (декларації, відомості тощо); внутрішня документація митних органів (накази, нормативні документи, правила тощо). Діяльність митних органів супроводжується функціонуванням чисельних інформаційних взаємовідносин – інформаційних зв'язків (потоків), що виникають у процесі обміну інформацією, а в сукупності становлять досить розгалужену систему.

Правоохоронний напрям роботи – один із пріоритетних у діяльності митних органів. Боротьба з порушеннями митних правил – найважливіше завдання діяльності митних органів, реалізація якого є необхідною умовою забезпечення економічної безпеки України. Митними органами ведеться результативна робота в напрямку недопущення та боротьби з митними правопорушеннями, яка сприяє захисту соціально-економічних інтересів держави, підвищенню рівня життя населення, а також забезпечує значні додаткові надходження до Державного бюджету України.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

3.1. Пріоритетні напрями модернізації митної служби України

Наявність глибоких економічних, політичних, соціальних та культурних перетворень у сучасному українському суспільстві, орієнтованих на інтеграцію країни у світове господарство, безумовно, визначають особливості діяльності митних органів України. Нині митна служба виступає суттєвим важелем державного управління, одночасно постає в ролі керівної системи та виконує відповідні функції держави.

Для сучасної митної системи настав період освоєння нових моделей митних відносин і політики, сучасних схем регулювання міжнародного товарообміну, швидкої адаптації та реагування на постійні зміни зовнішньоекономічного середовища. Виникає необхідність у розробці і впровадженні сучасних підходів та методів підвищення ефективності митного адміністрування та якісного управління розвитком митних органів. Тому важливі питання модернізації митної служби, вдосконалення управління митними органами, адаптації національних стандартів до міжнародних тощо в напрямі підвищення ефективності митної системи України.

Варто зауважити, що процес модернізації митної служби України уже розпочато і триває. Так, відповідно до Указу Президента України на базі Державної митної служби України та Державної податкової служби України створено Міністерство доходів і зборів України [93]. Однак докорінних змін потребують місцеві ланки митної системи держави та концептуальні основи їхньої діяльності.

Пожвавлення процесу входження України у світове співтовариство викликає необхідність формування сприятливих зовнішньоекономічних умов у

країні, подолання негативних процесів у зовнішній торгівлі, створення умов для ефективного захисту національних товаровиробників, зміцнення економічної безпеки держави. Це, у свою чергу, обумовлює необхідність постійної модернізації митної служби як одного з пріоритетних об'єктів державного управління.

Митна служба як інститут державної служби забезпечує виконання певного обсягу функцій у специфічній адміністративно-політичній, економічній, соціальній, культурно-освітній сфері державного управління. Митні органи в процесі безпосередньої реалізації митної політики не тільки координують інші державні органи з питань, що належать до їх компетенції, а за рахунок накопичення досвіду практичної діяльності суттєво впливають на формування митної політики шляхом зворотного зв'язку з іншими органами державної влади.

Для України з її складними історично сформованими соціокультурними нормами, правилами, національними й культурними традиціями, спираючись на досвід країн ЄС, необхідно правильно визначити головні напрями розвитку основних державних інститутів, насамперед митної служби. Саме держава відповідальна за те, щоб не допустити занепаду інститутів, забезпечити “м'яку” зміну інституціональної системи, уникнувши конфліктів між старими й новоствореними інститутами. Слід зауважити, що ефективність реалізації будь-якої політики держави визначається функціонуванням системи виконання відповідних функцій. Це стосується і митних органів.

Майбутню модель діяльності митної служби окреслено в Концепції модернізації діяльності митної служби України. Концепція визначає основні напрями модернізації:

- 1) удосконалення нормативно-правової бази з усіх напрямів діяльності митної служби України;
- 2) створення ефективного механізму управління діяльністю митної служби;

3) спрощення та ефективність митних процедур і технологій контролю на кордоні та всередині держави;

4) удосконалення митної інфраструктури з такими складовими:

– дійові механізми сприяння зовнішньоекономічній діяльності,

– ефективна система протидії контрабанді та порушенням митних правил,

– ефективна система роботи з персоналом митної служби,

– надійна ефективна система інформаційно-телекомунікаційного забезпечення всіх напрямів діяльності митної служби,

– розвинена система наукових досліджень.

Послідовна реалізація Концепції дозволить Державній митній службі України максимально наблизити діяльність до міжнародних стандартів шляхом спрощення та уніфікації митних процедур під час переміщення товарів через митний кордон України, а також сприятиме впровадженню в дію сучасних світових технологій і методів запобігання порушенням у сфері зовнішньоекономічної діяльності, які є основною складовою економічної, соціальної, екологічної та технічної безпеки для держави і світового співтовариства [26].

У 2010 р. Держмитслужба розпочала процес реформування митної системи в рамках схваленої Колегією Держмитслужби Концепції реформування діяльності митної служби України “Обличчям до людей”, розрахованої на 2010–2015 рр. [26]. Реформування передбачається здійснювати за такими основними напрямами:

1. Оптимізація та вдосконалення структури митних органів.

2. Спрощення митних процедур.

3. Удосконалення організації митного контролю в пунктах пропуску.

Сприяння транзиту.

4. Удосконалення законодавства, що регламентує митну справу.

5. Удосконалення системи оподаткування.

6. Міжнародна діяльність.

7. Електронна митниця.

8. Розвиток інфраструктури.

Результатами реформування митної служби мають стати:

- скорочення кількості державних органів та видів державного контролю на кордоні;
- прозорість прийняття рішень при здійсненні митної справи;
- мінімізація “людського фактора” під час здійснення митної справи;
- дійовий захист добropорядних торговельних підприємств та національних виробників від нечесної конкуренції;
- ефективний захист громадян від неякісних товарів, загроз здоров’ю та безпеці;
- скорочення витрат часу на митний контроль та митне оформлення;
- підвищення рівня керованості митної служби та її готовності до реформи системи державної влади в Україні;
- збільшення транзитного потенціалу України;
- покращання міжнародного іміджу держави;
- аналіз ризиків та надання можливості митного оформлення товарів до моменту прибуття товарів на територію України;
- декриміналізація товарної контрабанди;
- запровадження електронного декларування товарів з використанням електронного цифрового підпису;
- запровадження принципово нового для України інституту уповноваженого економічного оператора (надання сумлінним суб’єктам ЗЕД права самостійно проводити оформлення ВМД на однотипні товари з одночасним періодичним звітом перед ДМСУ);
- запровадження відеоспостереження за роботою інспекторів митниці з прямою трансляцією на єдиний диспетчерський пункт і в мережу Інтернет;
- упровадження в пунктах пропуску системи автоматизованого контролю транспортних засобів і товарів (модуль “фільтр пункту пропуску”);

– прийняття Митного тарифу на основі міжнародної Гармонізованої системи опису та кодування товарів з імплементацією ставок мита, визначених протоколом про вступ України до Світової організації торгівлі;

– будівництво, реконструкція та технічне переоснащення пунктів пропуску через державний кордон і їх технічне забезпечення (приведення у відповідність до світових стандартів).

Пріоритетом митної служби є поєднання якісної реалізації Концепції реформування діяльності митної служби України “Обличчям до людей” з безумовним виконанням бюджетних завдань, забезпеченням ефективного правоохоронного напрямку та створенням сприятливих умов для зовнішньоекономічної діяльності.

У рамках реалізації Концепції Держмитслужбою прийнято Митний кодекс України, розроблено проекти цілої низки постанов Кабінету Міністрів України та наказів Держмитслужби. Нова редакція Митного кодексу [45] спрямована на приведення його у відповідність до митного законодавства ЄС, міжнародних конвенцій, а також до Рамкових стандартів безпеки та полегшення торгівлі Всесвітньої митної організації.

У Митному кодексі України від 2012 р. враховано положення Закону України “Про приєднання України до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур”, Конвенції про тимчасове ввезення та Оновленого Митного кодексу ЄС 2008 р., а також принципи реформування митної служби України. У проекті кодексу також ураховано ряд норм, зокрема, щодо відповідальності митних органів за неправомірне затягування часу, усунення корупції на кордоні, надання можливості здійснення митного оформлення в будь-якому митному органі (без відкріплень та дозволів), проведення митного оформлення протягом 4 робочих годин тощо. У законопроекті враховано положення Податкового кодексу України, а також передбачено впровадження електронного декларування й використання інформаційних технологій. Ці норми дозволять бізнесу значно

скоротити час і фінансові ресурси на здійснення митних формальностей та сприятимуть зменшенню проявів корупції.

Прийняття нового Митного кодексу стало підсумком інституціоналізації законодавчих та адміністративних норм, що стоять в основі механізму забезпечення митної безпеки як складової економічної безпеки держави в контексті інтеграції України до Європейського Співтовариства.

У межах запровадження Рамкових стандартів Всесвітньої митної організації (ВМО) [82] Держмитслужба України провела оцінку відповідності власних інституційних спроможностей положенням даного міжнародного акта. З цією метою створено робочу групу у складі представників Держмитслужби України, яка опрацювала запитальник, розроблений Секретаріатом ВМО для проведення самооцінки митних адміністрацій щодо відповідності Рамковим стандартам ВМО. Після проведення оцінювання власних інституційних спроможностей Держмитслужба України підготувала довідкову інформацію про її результати до ВМО та Представництва України при ЄС.

Європейська комісія ЄС включила Україну до переліку країн – членів ВМО і має намір надати їй сприяння в розробці та реалізації національного плану дій з розвитку інституційних спроможностей для забезпечення імплементації Рамкових стандартів ВМО. Результати, які можна отримати внаслідок запровадження в діяльність митної системи України Рамкових стандартів ВМО, повною мірою відповідатимуть очікуванням, що мають стати наслідком модернізації адміністративної діяльності митних органів.

Ми вважаємо, що впровадження в діяльність митних органів Рамкових стандартів ВМО дозволить їм:

- застосовувати прогресивні міжнародні стандарти в митній діяльності;
- створити найбільш сприятливі умови для розвитку міжнародної торгівлі;
- підвищити безпеку міжнародного торговельного ланцюга постачання;
- поліпшити здатність виявляти і контролювати вантажі, які підпадають під критерії ризику;

- збільшити ефективність управління рухом вантажо- та пасажиропотоків;
- спростити і скоротити тривалість митних процедур;
- ефективно співпрацювати з іншими державними органами та митними адміністраціями іноземних держав;
- налагодити партнерські стосунки з громадянами та суб'єктами господарювання.

Як бачимо, принципи та правила ВМО диктують розробку теоретичної та методологічної основи моделі реформування митних адміністрацій. Досвід і практика членів ВМО показують, що є фактори, які змушують митні служби країн починати реформи та здійснювати модернізацію діяльності.

Важливим аспектом модернізації системи митних органів залишається імплементація в національне законодавство міжнародних стандартів щодо митного регулювання. Це питання досліджують І. Бережнюк, П. Пашко та інші науковці. Створення різних комп'ютерних систем, таких як Митна інформаційна система (CIS), забезпечило б ефективність співробітництва між адміністративними органами різних держав-членів і між цими органами та Європейською комісією у сфері вдосконалення боротьби з шахрайством та забезпечення єдиного порядку застосування митних правил. Міжнародна конвенція Naples II регулює надання взаємної допомоги державам-членам і співпрацю адміністрацій у сфері запобігання та виявлення порушень національних митних положень Співтовариства і покарання за їх порушення. Програма “Євромитниця-2007”, продовжена до 2013 р., забезпечує законодавчу та фінансову основу для посилення безпеки в межах ЄС і на зовнішніх кордонах, боротьби з фальсифікацією і захисту фінансових та економічних інтересів ЄС і країн-членів, підвищення конкурентоспроможності європейського бізнесу [61, 193].

Таким чином, проаналізувавши окремі аспекти функціонування системи управління митними органами, можна зазначити, що митна система – це специфічна сфера діяльності суспільства, в якій перетинаються економічна,

соціальна, правова, інформаційна та інші складові. Проте наявність неефективної їх співпраці призводить до надмірної зарегульованості функціонування митної системи в цілому, що не сприяє активізації ЗЕД і не може не відбитись на подальшому розвитку митної системи.

Отже, процес модернізації системи митних органів України триває в рамках Міжнародних стандартів та принципів, спираючись на складне завдання оптимального поєднання заходів щодо забезпечення стратегічних інтересів держави й безпосередніх учасників зовнішньоекономічних відносин. Це наблизить митні органи України до третьої категорії митних служб за класифікацією ВМО, до якої належать “митниці для учасників зовнішньоекономічної діяльності”, коли митна служба як сервісний інститут спроможна максимально забезпечити і інтереси підприємців, і економічну безпеку держави.

3.2. Покращення інформаційного, кадрового та технічного забезпечення діяльності митних органів України

На сьогоднішній день ефективна робота митних органів надзвичайно важлива для громадян, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та держави. Використання інформаційних технологій у сфері зовнішньоекономічної діяльності, запровадження комплексної системи управління ризиками й розвиток систем електронного декларування сприяють удосконаленню їх діяльності, наближенню до європейських стандартів здійснення митних процедур. Значення інформаційних технологій у митній справі відображено в Міжнародній конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція, 1999 р.). Кіотська конвенція розглядає інформаційні технології як один з принципів митного оформлення, реалізація якого сприятиме спрощенню та гармонізації митних процедур, передбачає

максимальне практичне використання інформаційних технологій у роботі митних органів [46].

Аналіз ефективності й кількості процедур, що здійснюють митні працівники при митному контролі, які застосовуються нині, показує, що вони не повною мірою відповідають визнанням в усьому світі процедурам, таким як: попереднє інформування, електронне декларування, система керування ризиками, постаудит, Рамкові стандарти безпеки і сприяння торгівлі. Їх упровадження можливе лише шляхом реалізації заходів, спрямованих на використання принципів інтегрованого керування за допомогою інформаційних технологій. Тому, на нашу думку, при удосконаленні організації митного контролю важливо покращити його інформаційне забезпечення шляхом активізації інформаційного обміну між Державною митною службою України та митними органами іноземних держав.

Інформаційне забезпечення роботи митних органів можливо удосконалити в умовах розвитку інформаційних технологій, а особливо з появою мережі Internet, яка дала можливість реалізувати on-line спілкування митниці та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності шляхом уведення електронного декларування й отримання результатів митного оформлення через ці мережі. Зараз усі передові митні технології створені на базі та з використанням інформаційних систем, які пройшли шлях від допоміжного забезпечувального механізму до провідного стрижня митних технологій контролю, обробки, аналізу та зберігання митної інформації. Тенденції світового розвитку показують, що для спрощення митних процедур і процедур логістики при постачанні товарів для ввезення та вивезення з території країни, зменшення ризиків порушення безпеки мешканців необхідно створювати електронні інформаційні системи, які будуть функціонально сумісні з аналогічними системами різних країн, доступні, безпечні, об'єднані та контрольовані. Європейська спільнота визначає, що шлях до цього – зменшення різниці між митними процедурами країн світу і називає механізм її реалізації “електронною митницею” [63, 15].

Ми вважаємо, що важливим також є організація збирання та зберігання інформації про результати діяльності митних органів, забезпечення зовнішньоекономічної діяльності науково-статистичним супроводом, обмін попередньою інформацією з країнами – торговими партнерами про товари і транспортні засоби, обмін інформацією з іншими державними органами й державами, забезпечення та участь у процедурах митного оформлення і контролю, автоматизація (без урахування людського фактора) процесу аналізу й регулювання митних ризиків тощо.

Прийняття програм введення міжнаціональних і національних комплексних систем “Електронна митниця” в Європі, Росії [33] та інших країнах підтверджує актуальність удосконалення інформаційного забезпечення митного контролю. А введення електронних систем обміну міжнародною інформацією з Молдовою, Республікою Білорусь, Росією, ЄС (NCTS), внутрішньодержавних системи “Аркан”, систем обміну інформацією з СБУ, ДПАУ, Департаментом фінансового моніторингу та іншими міністерствами й відомствами, створення країнами – членами ОЧЕС робочої групи з формування умов обміну попередньою митною інформацією [32] та інші численні приклади стали підтвердженням уже розпочатої у світі практичної реалізації цього напрямку удосконалення діяльності митних органів.

Отже, спостерігаючи за одночасним розвитком і вдосконаленням структури управління в митній системі, можна прослідкувати вдосконалення динамічних характеристик управління, перш за все, за рахунок упровадження автоматизованих систем управління (АСУ) та інформаційної технології управління. Розвиток комп’ютерних технологій здійснюється в напрямку використання комп’ютерів як сучасного інструмента обробки й забезпечення технологічних процесів митного контролю й оформлення та засобу відвернення, виявлення і боротьби з порушеннями митного законодавства, шахрайства тощо на всій митній території та у всіх структурах управління митною справою. Основними напрямками розвитку інформаційного забезпечення можна визначити:

- створення сучасної електронної мережі митної служби України на основі використання європейських систем і стандартів передачі даних;
- розробка спеціалізованих митних електронних систем для підтримки всіх процесів митного обслуговування під час увезення та вивезення;
- інтеграція всіх систем ОД та ІТ у стандартну базову систему;
- вивчення нових форм інформаційних технологій митного контролю та оформлення з використанням баз даних учасників ЗЕД.

В умовах подальшої інтеграції України до міжнародного економічного простору зростає вплив зовнішньої торгівлі на розвиток економіки нашої країни. Статистика зовнішньоекономічних зв'язків в умовах ринкової економіки – це один з головних індикаторів такого впливу, котрий має відображати як поточний стан справ, так і давати можливість оцінити подальші перспективи, сприяти удосконаленню процедур митного контролю.

У рамках міжвідомчих угод держав СНД первинними статистичними даними при формуванні статистики зовнішньої торгівлі прийнято вважати дані митних документів про товари, які переміщуються через митний кордон держави, що сприяє значному підвищенню рівня їх достовірності та оперативності збирання й обробки. Порівняльний аналіз даних митної статистики взаємної торгівлі товарами дає можливість виявити причини розбіжностей даних, що можуть бути наслідками методологічних особливостей ведення митної статистики різних країн, а також обумовлюватись іншими причинами, в тому числі шахрайськими діями з боку суб'єктів підприємницької діяльності [13, 10].

Статистичні дані в країнах СНД збираються різними шляхами, під впливом деяких особливостей національних законодавств. Тому механічне порівняння статистичних даних без детального аналізу методологічних особливостей їх формування, на наш погляд, не дозволяє об'єктивно оцінити причини і величину розбіжностей. Основні характерні причини розбіжностей у підготовці статистичних даних до зіставлення пов'язані з:

- методологічними особливостями формування статистики;

- національними особливостями спрощеної класифікації окремих товарів;
- національними особливостями обліку товарів, що оформлені в митному відношенні на підставі одного з проміжних митних документів (тимчасові, періодичні, неповні, загальні ВМД і т. д.);
- національними особливостями обліку товарів, які переміщуються стаціонарними видами транспорту (трубопроводами, ЛЕП і т. д.);
- національними особливостями обліку товарів, що переміщуються через різноманітні склади тимчасового зберігання;
- різницею в моменті обліку товарів у країні експорту та імпорту (оформлені на межі звітних періодів);
- географічними особливостями здійснення торговельних угод;
- відмінностями у правових нормах застосування митних режимів;
- застосуванням різних класифікацій при заповненні ВМД (попереднє зіставлення даних) [13, 11].

Тому, ми вважаємо, що доцільно затвердити єдину методику формування статистичних даних на міжнародному рівню, що сприятиме удосконаленню інформаційного забезпечення роботи митних органів, митного контролю, спрощенню та гармонізації митних процедур.

Ураховуючи постійне зростання ваги інформаційної складової в роботі митних органів, важливим на теперішній час є своєчасне забезпечення надійного та оперативного функціонування систем зберігання та керування даними як на центральному (ЦБД ЕАІС Держмитслужби), так і на регіональному (баз даних митних органів) рівнях.

Для цього, на нашу думку, необхідно:

- здійснення моніторингу та прогнозування потреб для забезпечення інформаційної складової в процесі здійснення митного оформлення;
- своєчасне оновлення та розширення обчислювальних та інформаційних потужностей серверного обладнання;
- своєчасне придбання послуг післягарантійного обслуговування серверного обладнання;

– підготовка кваліфікованого складу на центральному та регіональному рівнях.

Ефективність діяльності митних органів України у значній мірі залежить від людського фактору, а саме від якості підготовки та рівня професійної етики їхніх працівників. Саме тому покращення кадрового забезпечення процесу митного контролю, на нашу думку, є одним із важливих завдань на сучасному етапі розвитку митної системи України.

Серед шляхів удосконалення кадрового забезпечення митних органів можна назвати такі:

1. Конкурсний добір як кандидатів для професійної підготовки (навчання) до митної служби, так і кандидатів для заміщення конкретних посад у її системі.

2. Розроблення і реалізація на базі Академії митної служби України Програми підготовки керівних кадрів митної служби.

3. Періодична атестація державних службовців.

4. Створення банку кваліфікаційних оцінок претендентів на заняття більш високої посади, на одержання спеціального звання.

5. Створення системи позитивної мотивації до високопрофесійного і сумлінного виконання державної служби.

6. Регулярне проведення досліджень з оцінки професійного рівня і характеру мотивації службовців.

7. Широке використання в питанні вибору шляхів і форм реалізації моделі професійно-компетентного працівника митної служби закордонного досвіду з урахуванням національної специфіки.

8. Опора структурних підрозділів, котрі розробляють і реалізують кадрову політику, на думку не тільки практиків, але й теоретиків, зокрема працівників Академії митної служби України.

9. Керівництво під час добору й розміщення кадрів державної служби демократичними принципами при суворому дотриманні конституційних норм. Боротьба з “кумівщиною”, добором кадрів за принципом особистої відданості

начальнику. Пріоритет у цьому питанні повинні мати:

- професіоналізм,
- компетентність,
- ділові, моральні якості претендента.

10. Дотримання “золотої середини” у прагненні до омолодження кадрів митної служби. Гнучка, розумна політика стосовно старих кадрів, що володіють досвідом, знаннями, творчим потенціалом, високим професіоналізмом.

11. Відхід від вирішення управлінських проблем за рахунок безмежного роздування штатів. Чим більший апарат управління, тим більше він починає працювати “на себе”, на свої корпоративні інтереси. Крім того, цей процес украй негативно оцінюється платниками податків. Управлінський апарат має бути розумно компактним і складатися з високооплачуваних професіоналів [95, 392].

На наш погляд, дотримання вищезазначених принципів дозволить покращити роботу митних органів з точки зору людського фактора, оскільки її специфіка полягає в тому, що відбувається взаємодія різних суб’єктів митних відносин (громадян, господарюючих одиниць з працівниками митних органів). Удосконалення таким чином кадрового забезпечення митної служби сприятиме налагодженню контакту між різними суб’єктами митних правовідносин.

Перетворення західних кордонів України на спільний кордон з Європейською спільнотою та посилення його охорони з боку країн-членів ЄС через недостатню облаштованість державного кордону України та його технічну оснащеність збільшує дисбаланс між можливостями України та країн – членів ЄС щодо протидії контрабанді зброї та засобів терору, наркотиків, розповсюдженню зброї масового ураження та екологічно небезпечних речовин, незаконній міграції.

Існуюча система пунктів пропуску через державний кордон не зовсім задовольняє потреби країни в розвитку міжнародних зв’язків та не забезпечує швидкого перетинання державного кордону особами і переміщення через нього вантажів, шкодить міжнародному іміджу країни, стримує зростання транзитних

перевезень територією держави, спричиняє значні економічні втрати, не сприяє інтеграції України в європейське співтовариство [91, 16].

В цих умовах необхідно удосконалювати технічне забезпечення діяльності митних органів за такими основними напрямками:

- закупівля і оснащення сучасними засобами обчислювальної техніки, засобами і мережами телекомунікацій та системами захисту;
- використання міжнародної технічної допомоги на оснащення митних підрозділів.

Забезпечення митних органів технічними засобами митного контролю, засобами обчислювальної техніки, засобами і мережами телекомунікацій, системами захисту повинно базуватися на комплексному підході з урахуванням:

- проведення демаркації державного кордону та перспективи розбудови інфраструктури митних органів за постійною схемою;
- визначення пріоритетів у розбудові та оснащенні пунктів пропуску.

Таким чином, у зв'язку з необхідністю виконання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, необхідності оснащення пунктів пропуску за стандартами ЄС, обов'язків перед Всесвітньою митною організацією щодо дотримання термінів та якості митного контролю при транзитних перевезеннях тощо, Держмитслужбі необхідно постійно підвищувати рівень забезпечення митних органів сучасними технічними засобами митного контролю.

Очевидно, що організація процедури митного контролю із застосуванням сучасних інформаційних технологій та технічних засобів митного контролю на рівні міжнародних стандартів дасть змогу збільшити товарообіг при транзитних перевезеннях товарів, сприятиме наповненню бюджету, запобігатиме незаконному переміщенню зброї, наркотиків, товарів, що перевозяться з порушеннями митного законодавства, та боротьбі з міжнародною злочинністю і тероризмом, тобто сприятиме значному підвищенню ефективності роботи митних органів України.

З огляду на це, ми вважаємо, що найефективнішими з цієї точки зору технічними засобами є обладнання, за допомогою якого здійснюється неруйнівний контроль транспортних засобів, що забезпечує істотне зменшення часу, необхідного на проведення огляду вантажів з метою встановлення відповідності товарів, які в них містяться, товарам, задекларованим до перевезення через митний кордон, а отже, збільшення пропускної спроможності в пунктах пропуску. Крім того, такий контроль забезпечує надійність виявлення зброї, боєприпасів, вибухових та інших небезпечних речовин.

Найбільш прийнятними для України є інспекційні системи перевірки автомобілів та контейнерів, що використовують рентгенівське випромінювання. Різноманітність модифікацій таких систем дає можливість перевіряти як невеликі предмети, так і транспортні засоби вагою в десятки тонн. Встановлення таких систем потребує відповідних площадок та приміщень і, як правило, не можливе в умовах облаштування пунктів пропуску за тимчасовими схемами. Оснащення такими системами необхідно здійснювати поетапно з першочерговим оснащенням пунктів пропуску, через які проходять основні транспортні коридори та потоки. Вкрай важливо при цьому не допускати альтернативних шляхів переміщення вантажів і товарів. Планомірне та поступове оснащення митних органів необхідно здійснювати паралельно з розбудовою об'єктів митної інфраструктури.

Крім того, важливу роль в організації ефективної роботи митних органів в сучасних умовах відіграє оснащення митних підрозділів засобами обчислювальної техніки, засобами і мережами телекомунікацій та системами захисту. Використання цих засобів дозволяє значно пришвидшити виконання митних процедур та відповідний обмін митною інформацією, що є необхідним для проведення митних процедур до вимог і стандартів ЄС, збільшення товарообігу при транзитному перевезенні товарів, а, відтак, збільшення надходжень до бюджету від митних платежів.

Ураховуючи недостатнє забезпечення митних органів сучасними технічними засобами митного контролю, засобами обчислювальної техніки, засобами та мережами телекомунікацій та системами захисту, їх високу вартість, основним завданням у цьому напрямі, на нашу думку, є забезпечення прикордонних пунктів пропуску технічними засобами митного контролю та копіювально-розмножувальним обладнанням, засобами обчислювальної техніки, серверним обладнанням, засобами та мережами телекомунікацій, системами захисту інформації тощо, автотранспортними засобами. Це надасть змогу забезпечити розбудову об'єктів митної інфраструктури, пунктів пропуску через державний кордон, створення умов для швидкого та зручного перетинання державного кордону особами, транспортними засобами та вантажами; збільшення пасажиро- та вантажопотоку через державний кордон, обсягів транзитних перевезень територією України; підвищення спроможності митних органів України протидіяти сучасним загрозам та викликам.

3.3. Засоби підвищення ефективності боротьби митних органів із митними правопорушеннями

Боротьба з митними правопорушеннями традиційно вважається одним із основних завдань держави щодо забезпечення власних економічних інтересів, тому актуальним завданням є розробка та практичне впровадження засобів підвищення її ефективності. На нашу думку, до таких засобів слід віднести:

- виявлення та усунення причин й умов, що сприяють митним правопорушенням;
- здійснення профілактичної діяльності у сфері митних правовідносин;
- удосконалення форм і методів митного контролю;
- організація взаємодії митних органів щодо надання взаємної допомоги з питань порушень митного законодавства;

– активне впровадження митного постаудиту, тобто перехід від тотальної перевірки всіх декларацій суб'єктів ЗЕД до їх вибіркового контролю після факту митного оформлення, що дасть змогу швидше здійснювати пропуск товарів через митний кордон та ефективніше перевіряти діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Обґрунтуємо вищеперелічені засоби боротьби із митними правопорушеннями.

Причини та умови, що сприяють вчиненню антисоціальних явищ у сфері митного контролю, вивчались колективом авторів на основі узагальнення практики та були сформульовані таким чином:

- 1) корупція та зловживання службовим становищем у митних і правоохоронних органах;
- 2) недостатній рівень спеціальної підготовки осіб, що ведуть боротьбу із контрабандою;
- 3) недоліки в організації та проведенні митного контролю;
- 4) помилки в митній та податковій політиці;
- 5) неналежний рівень прокурорського нагляду за діяльністю митних органів та розкриттю і розслідуванню контрабанди;
- 6) недоліки в реєстрації джерел інформації про контрабанду і невпорядкованість в системі обліку, звітності в митних органах на виявлену контрабанду й особу, яка вчинила цей злочин;
- 7) неналежна взаємодія між митними та правоохоронними органами;
- 8) слабе міждержавне співробітництво в боротьбі з контрабандою;
- 9) недосконалість митного, кримінального та кримінально-процесуального законодавства [38, 74].

Суворкін В. А. у продовження вищенаведеного переліку:

- 10) корупцію та зловживання не лише в митних і правоохоронних органах, а й у судах при вирішенні кримінальних справ про контрабанду та розгляді адміністративних правопорушень, вчинених у ході переміщення товарів і транспортних засобів через кордон;

- 11) недостатність, неконкретність та суперечливість узагальнення судової практики судами різних інстанцій із досліджуваного нами питання;
- 12) слабкий контроль за виконанням судових рішень;
- 13) недостатнє технічне забезпечення митних, прикордонних та інших контролюючих органів;
- 14) неналежний рівень інформаційного обміну (у тому числі базами даних) з органами Держприкордонслужби, МВС, ДПА України;
- 15) посилення акценту в роботі митних органів на фіскальну складову;
- 16) відсутність чіткої демаркації та делімітації кордону України з Росією, Білоруссю та Молдовою;
- 17) відсутність необхідної кількості робочих місць у прикордонних районах, що певною мірою гіпертрофує правосвідомість громадян, для яких незаконне переміщення товарів через митний кордон перетворюється з протиправної й аморальної поведінки на цілком нормальний спосіб існування [88, 108].

Усунення вищезгаданих причин й умов здійснення митних правопорушень можливе завдяки проведенню профілактичної роботи, що дозволяє, як правило, запобігти не одному конкретному, а великій кількості можливих митних правопорушень.

Профілактика митних правопорушень – одне з важливих завдань митних органів держави. Її перевага як методу запобігання вчинення митних проступків полягає також у проведенні заходів, які мають виховний вплив на конкретних осіб, дають можливість попередити конкретні митні правопорушення [2, 10].

Таким чином, профілактика – це найгуманніший засіб боротьби з митними проступками, засіб, який передбачає не покарання, а виховання, застереження членів суспільства від вчинення митних правопорушень. Особливої актуальності набуває використання цього засобу в умовах розвитку інтеграційних процесів та активізації зовнішньоекономічної діяльності України.

Як нами зазначалось вище, одним із основних засобів підвищення результативності боротьби із порушенням митних правил є удосконалення форм і методів митного контролю на основі використання зарубіжного досвіду та дотримання норм Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Кіотської конвенції).

Основними принципами здійснення митного контролю, які визначає Кіотська конвенція, є:

- обмеження митного контролю мінімумом, необхідним для забезпечення дотримання митного законодавства; при цьому використовується система управління ризиками; митна служба застосовує метод аналізу ризиків для визначення осіб та товарів, в тому числі транспортних засобів, що підлягають перевірці, та ступеня такої перевірки; для підтримки системи управління ризиками митна служба приймає стратегію, яка базується на системі засобів оцінки імовірності недотримання законодавства;

- побудова системи митного контролю на основі методів аудиту;

- співробітництво з іншими митними службами та укладення угод про взаємну допомогу з метою вдосконалення митного контролю;

- співробітництво з учасниками зовнішньої торгівлі на основі укладених меморандумів про взаєморозуміння з метою вдосконалення митного контролю;

- використання інформаційних технологій та засобів електронних комунікацій для вдосконалення митного контролю із застосуванням відповідних міжнародних стандартів [78].

При цьому, нові чи змінені норми національного законодавства повинні передбачати:

- електронні способи обміну інформацією як альтернативу вимозі представлення письмових документів;

- поєднання електронних і письмових методів посвідчення дійсності та ідентичності;

- право митної служби залишати в себе інформацію для використання у митних цілях та, у разі потреби, обмінюватися такою інформацією з іншими

митними службами та з усіма іншими користувачами, якщо це допускається законом, за допомогою електронних засобів [58, 198].

Вітчизняна концепція митного контролю має базуватись на системі заходів оцінки ризиків, що дозволить створити ефективну систему точкового контролю етапів митного оформлення, де прогнозується найбільший ризик здійснення правопорушень, що зазіхають на економічну безпеку країни. Принцип вибірковості митного контролю має максимально спростити і скоротити час з дотримання митних формальностей учасникам зовнішньоекономічної діяльності [102, 162].

Отже, модернізація системи митного контролю входить до ключових напрямів реформування митної системи України та повинна реалізуватися шляхом:

- мінімізації митних та прикордонних формальностей;
- спрощення митного оформлення транзиту товарів;
- створення комфортних умов для громадян при перетині митного кордону тощо.

Також необхідно спростити процедури митного оформлення товарів у напрямі зменшення їх кількості та скорочення часу, сприяння поширенню електронного декларування. В цьому напрямі вже є ряд здобутків. Так, протягом 2012 року Держмитслужба проводила системну роботу, спрямовану на подальше вдосконалення процесу митного контролю та оформлення. Для аналізу відповідних чинників до митниць направлялися контрольні-аналітичні групи з числа провідних фахівців Держмитслужби, які відвідували кожне місце, де здійснювалось митне оформлення товарів.

Ретельний аналіз роботи митниць дозволив розділити шляхи вирішення проблемних питань за двома напрямками – організаційно-розпорядчим та нормативним.

За першим напрямом Держмитслужба вжила низку організаційно-розпорядчих заходів, які суттєво скоротили час здійснення митних процедур та наблизили місця здійснення митного оформлення до бізнесу. Зокрема,

збільшено кількість посадових осіб, уповноважених на винесення рішень з питань митної вартості, класифікації товарів, країни походження, запроваджено використання інформаційних терміналів, переглянуто та удосконалено значну кількість профілів ризику, розширено повноваження керівників митних постів в частині оперативного прийняття рішень з питань митного оформлення.

За нормативним напрямом Держмитслужба з урахуванням набрання чинності з 01.06.2012 року новим Митним кодексом України підготувала удосконалені порядки здійснення митними органами митних формальностей, які паралельно із новаціями кодексу ґрунтувались на найкращій практиці роботи митниць.

Значного зменшення часу митного оформлення вдалося досягнути за рахунок використання інформаційних технологій, зокрема, електронного декларування, жорсткої регламентації прав та обов'язків посадових осіб митниці під час оформлення товарів із застосуванням митних декларацій, нормативного встановлення граничних строків знаходження митних декларацій в інформаційних терміналах тощо.

Яскравими прикладами поєднання першого і другого шляхів врегулювання чинників, що негативно впливали на процедури митного контролю, разом із набранням новим Митним кодексом та підготовленими на його основі новими нормативними актами, є:

– зменшення більше ніж у 5 разів кількості прийнятих митними органами рішень про коригування митної вартості (наприклад, у квітні їх було прийнято близько 14,6 тисяч, у жовтні тільки 2,8 тисячі);

– зменшення на 40 хвилин середнього часу митного оформлення товарів. Середній час оформлення товарів у митному режимі імпорту у квітні становив 1 годину 56 хвилин, у жовтні цей показник склав лише 1 годину і 16 хвилин.

– зменшення майже в 3 рази кількості наданих карток відмов у митному оформленні товарів – 4 тис. у жовтні порівняно з понад 11 тис. у квітні;

– зменшення у 6 разів кількості проведених митних оглядів товарів з 18,7% у квітні до 3% - у жовтні;

– збільшення в 6 разів кількості оформлених електронних декларацій – 8% у квітні порівняно з 51% - у жовтні;

– подання 82% митних декларацій на паперових носіях через інформаційні термінали [79].

Як засвідчує багаторічний досвід роботи вітчизняних митних органів, одним із пріоритетних і ефективних засобів боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил є взаємодія митних органів щодо надання взаємної допомоги з питань порушень митного законодавства.

Безумовно, до створення Міністерства доходів і зборів України центральне місце у протидії митним правопорушенням належало Держмитслужбі України, яка в межах своїх повноважень, забезпечувала взаємодію митних органів з іншими органами виконавчої влади та митними органами інших держав, надсилала відповідно до укладених договорів митним органам таких держав запити щодо проведення перевірки документів, поданих суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності під час митного оформлення, забезпечувала виконання міжнародних договорів України про взаємну допомогу в митних справах [94]. В умовах реорганізації митної системи України актуальним завданням є збереження виконання вищезазначених завдань.

Отже, у відносинах взаємодопомоги Держмитслужба України здійснювала свої повноваження безпосередньо або через підпорядковані їй митні органи. Як приклад можна навести Меморандум про порядок подання взаємодопомоги, підписаний 10 липня 2001 р. між Державною митною службою України й Департаментом митного контролю Республіки Молдова, згідно з положеннями якого Договірні сторони уповноважують керівництво відповідних підрозділів своїх центральних апаратів та окремих митниць установлювати й підтримувати безпосередні контакти для вдосконалення пасажирського і вантажного сполучення між ними, забезпечення правильного стягнення мит та інших платежів, а також застосування митних пільг, розслідування та припинення митних порушень, а також запобігання їм [42].

Така “подвійна участь” потребує від митної служби України забезпечення високого рівня організації як власної діяльності, так і інших митних органів України, розробки єдиного порядку участі у відносинах взаємодопомоги з питань митної справи.

Таким чином, забезпечення державами ефективною боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил безпосередньо залежить від сформованих у рамках національного й міжнародного рівнів організації та координації участі національних митних органів у взаємодії з питань надання взаємної адміністративної допомоги, нормативних та інституційних засад (структурних елементів) такої діяльності. Причому відповідні рівні правового регулювання діяльності митних служб необхідно розглядати не відокремлено один від одного, а як пов’язані підсистеми в рамках єдиної системи організації та координації, які співвідносяться з нею як частини та ціле.

Узгоджене, гармонійне використання структурних елементів підсистем під час взаємодії з питань запобігання порушенням митного законодавства сприятиме формуванню належних умов забезпечення безпеки суспільства, розвитку зовнішньоекономічної діяльності, захисту національних митних інтересів будь-якої держави [37, 55].

Для виконання завдань, покладених на митні органи України, важливе значення має удосконалення порядку здійснення попереднього документального контролю, що сприятиме розвитку зовнішньоекономічної діяльності, спрощенню контрольних процедур на кордоні, прискоренню товарообігу та привабливості України як транзитної держави. З метою поєднання захисту економічної безпеки держави та збільшення товаропотоку через митний кордон необхідно застосовувати митний постаудит.

Розвиток системи митного постаудиту визначено одним з основних завдань переорієнтації роботи митної служби України у рамках Концепції реформування діяльності митної служби України “Обличчям до людей” для забезпечення досягнення таких цілей реформування, як:

– дійовий захист суспільства від нечесної та нелегальної торгівлі, загроз здоров'ю та моралі громадян, ризиків тероризму, у співпраці з іншими державними органами;

– добросовісність прийняття рішень у митній справі;

– мінімізація фінансових та часових витрат на проходження митних процедур.

Так, митний аудит дає змогу виявити незаконні схеми ухилення від сплати податків і зборів, що мають системний характер, розробити відповідні критерії для виявлення правопорушень чинного законодавства, сприяти вирішенню проблемних питань шляхом надання пропозицій зі зміни законодавчої бази. Також запровадження дійової системи контролю після процедур митного оформлення дасть можливість застосовувати процедури спрощеного митного контролю до підприємств, за результатами перевірки яких було підтвердження норм чинного законодавства, що дійсно спрямовано не на створення додаткових перешкод на шляху імпортерів, а навпаки, дозволить забезпечити засади чесної конкуренції, захист національного товаровиробника. Варто зауважити, що у розвинутих країнах митний постаудит дає більше 30 % усіх митних платежів, через те що митні процедури на кордоні зведені до мінімуму [40, 39].

Актуальність проблеми ефективного проведення постмитного контролю на сучасному етапі обумовлена вступом України у 2008 р. до СОТ. Ця подія спричинила виконання нашою державою певних вимог, які висуває світова спільнота. Отже, митний постаудит є перспективним напрямом діяльності ДМСУ для підвищення контролю за дотриманням митного законодавства України, боротьби з порушеннями митних правил, а також підтримки курсу України на євроінтеграцію.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що тільки комплексний підхід до вирішення проблеми порушення митних правил дозволить підвищити результативність боротьби із ними, що, в свою чергу, сприятиме розширенню зовнішньої торгівлі, посиленню зовнішньоекономічних зв'язків держави та забезпечить належний рівень її економічної безпеки.

Висновки до розділу 3

Процес модернізації системи митних органів України триває в рамках Міжнародних стандартів та принципів, спираючись на складне завдання оптимального поєднання заходів щодо забезпечення стратегічних інтересів держави й безпосередніх учасників зовнішньоекономічних відносин. Це наблизить митні органи України до третьої категорії митних служб за класифікацією ВМО, до якої належать “митниці для учасників зовнішньоекономічної діяльності”, коли митна служба як сервісний інститут спроможна максимально забезпечити і інтереси підприємців, і економічну безпеку держави.

Для покращення ефективності діяльності митних органів України доцільно покращити його інформаційне забезпечення шляхом активізації інформаційного обміну між Державною митною службою України та митними органами іноземних держав, кадрове забезпечення як визначального фактору якості митного контролю, а також технічного забезпечення з урахуванням можливостей сучасної техніки та вимог міжнародних стандартів щодо процедур митного контролю.

З метою підвищення результативності боротьби із порушенням митних правил, що, в свою чергу, сприятиме розширенню зовнішньої торгівлі, посиленню зовнішньоекономічних зв'язків держави та забезпечить належний рівень її економічної безпеки, необхідно виявляти й усувати причини й умови, що сприяють митним правопорушенням; здійснювати профілактичну діяльність у сфері митних правовідносин; удосконалювати форми і методи митного контролю; організовувати взаємодію митних органів щодо надання взаємної допомоги з питань порушень митного законодавства; активно впроваджувати митний постаудиту.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті проведених досліджень нами зроблені такі висновки та пропозиції:

1. На основі аналізу змісту Митного кодексу України від 13.03.2013 р. встановлено, що до митних органів відносяться:

- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи;
- спеціалізовані митні органи;
- митниці;
- митні пости.

Система митних органів України характеризується певними системоутворюючими факторами: функціональна спільність митних органів України, організаційні взаємозв'язки та взаємодія між структурними одиницями митної служби України, єдність даної сукупності митних органів України, цілісність, ієрархічна співвідпорядкованість, структурність та субординація тощо.

2. Для здійснення митної справи митні органи наділені різними за змістом, обсягом і режимом реалізації повноваженнями. Вони повинні розглядатися виключно як сукупність прав і обов'язків, оскільки їх обмеження тільки правами матиме значні негативні наслідки. На митні органи поширюються загальні вимоги діяти в межах повноважень і використовувати останні лише з метою, з якою ті були надані. Неодноразове закріплення мети і періодичне застосування класифікацій за напрямками діяльності – позитивні ознаки правового забезпечення повноважень митних органів. При цьому воно потребує вдосконалення шляхом усунення “відкритих” переліків повноважень і ширшого використання предметно-функціонального підходу до їх розподілу.

3. Під ефективністю діяльності митних органів необхідно розуміти показник, який відображає співвідношення результатів діяльності у відповідній сфері (перераховані до державного бюджету податки і збори, кількісні

показники оформлених товарів тощо) та залучених для досягнення таких результатів ресурсів (матеріальних, трудових).

4. При оцінюванні ефективності діяльності митних органів необхідно враховувати як кількісні показники (наприклад, для аналізу ефективності витатків, що спрямовані на фінансування їх роботи), так і якісні показники (дають змогу сформулювати загальні положення ефективності, на основі яких можна отримати уявлення про характер та тенденції в митній сфері). Кількісні показники оцінки ефективності роботи митних органів дозволяють відобразити результативність досягнення цілей та витрати на її забезпечення.

5. Пріоритетним напрямом діяльності митних органів України протягом останніх років визначалося забезпечення реалізації фіскальної політики, підвищення ефективності регулювання зовнішньої торгівлі, безумовне виконання показників надходжень до Державного бюджету. Протягом 2008-2012 рр. спостерігається значне збільшення надходжень до бюджету за рахунок митних платежів (від 96 млрд. грн. – у 2008 році до 140,3 млрд. грн. – у 2012 році). Аналізуючи структуру податків і зборів, справляння яких забезпечено митними органами, протягом останніх років необхідно зазначити, що близько 99% загальної суми митних платежів становлять ввізне мито, акцизний податок та податок на додану вартість.

6. Для оцінки ефективності діяльності митних органів України доцільним є співставлення надходжень митних платежів до Державного бюджету України та видатків з нього на фінансування митних органів. На основі аналізу відповідних показників нами зроблено висновок, що митна служба України забезпечила надходження до бюджету, що у 2012 році в 108,3 рази перевищують видатки держави на її утримання.

7. Обґрунтовано, що митні органи України відіграють велике значення у забезпеченні інформаційних потреб зовнішньоекономічної політики держави шляхом ведення митної статистики, сприяння інформаційного обміну як всередині митної системи України, так і між органами державної влади й

учасниками ЗЕД на основі сучасних технологій, а також плідної співпраці й обміну інформацією між митними органами різних країн.

8. Одним із основних напрямів діяльності митних органів України є боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил. Аналіз результатів роботи митних органів України у напрямі боротьби з порушеннями митних правил протягом 2010-2012 рр. засвідчує, що:

1) у 2012 році було виявлено митних правопорушень на 1 тис. менше, ніж у 2010 році, про що свідчить зменшення кількості складених протоколів. В результаті у 2012 році до державного бюджету України надійшло 1,99 млрд. грн., що на 17,01 млрд. грн. менше, ніж у 2010 році (на 8,55%), і на 16,41 млрд. грн. менше, ніж у 2011 році (на 8,25%);

2) за підсумками діяльності митних органів України у 2012 році можна констатувати, що кількість порушених кримінальних справ про контрабанду значно зменшилась у порівнянні з попередніми роками. Так, у 2012 році було порушено 172 кримінальних справ за фактом контрабанди, що на 193 кримінальних справ менше, ніж у 2010 році (на 112,2%), і на 164 справ менше, ніж у 2011 році (на 95,3%). Щодо загальної вартості порушених кримінальних справ про контрабанду, то у 2012 році цей показник становив 28,78 млн. грн., що на 644,22 млн. грн. менше, ніж у 2010 році, і на 408,82 млн. грн. менше, ніж у 2011 році;

3) загальна сума конфіскованих предметів порушення у 2012 році характеризується зменшенням. Так, у 2012 році вона знизилась на 28,6 млн. грн. у порівнянні з 2010 роком, тобто на 25,3%, та на 55,7 млн. грн. у порівнянні з 2011 роком, тобто на 49,3%;

4) у 2012 році відбулось накладення штрафу на загальну суму 103,2 млн. грн., що на 102 млн. грн. більше, ніж у 2010 році та на 102,1 млн. грн. більше, ніж у 2011 році.

Отже, митними органами ведеться результативна робота в напрямку недопущення та боротьби з митними правопорушеннями, яка сприяє захисту соціально-економічних інтересів держави, підвищенню рівня життя населення,

а також забезпечує значні додаткові надходження до Державного бюджету України.

9. Процес модернізації митної служби України уже розпочато і триває. Так, відповідно до Указу Президента України на базі Державної митної служби України та Державної податкової служби України створено Міністерство доходів і зборів України. Однак докорінних змін потребують місцеві ланки митної системи держави та концептуальні основи їхньої діяльності.

10. Пріоритетними напрямками модернізації системи митних органів України визначено:

1) удосконалення нормативно-правової бази з усіх напрямів діяльності митної служби України;

2) створення ефективного механізму управління діяльністю митної служби;

3) спрощення та ефективність митних процедур і технологій контролю на кордоні та всередині держави;

4) удосконалення митної інфраструктури з такими складовими:

– дійові механізми сприяння зовнішньоекономічній діяльності,

– ефективна система протидії контрабанді та порушенням митних правил,

– ефективна система роботи з персоналом митної служби,

– надійна ефективна система інформаційно-телекомунікаційного забезпечення всіх напрямів діяльності митної служби,

– розвинена система наукових досліджень.

11. Для покращення ефективності діяльності митних органів України доцільно покращити його інформаційне забезпечення шляхом активізації інформаційного обміну між митною службою України та митними органами іноземних держав; кадрове забезпечення як визначального фактору якості митного контролю, а також технічного забезпечення з урахуванням можливостей сучасної техніки та вимог міжнародних стандартів щодо процедур митного контролю.

12. Боротьба з митними правопорушеннями традиційно вважається одним із основних завдань держави щодо забезпечення власних економічних інтересів, тому актуальним завданням є розробка та практичне впровадження засобів підвищення її ефективності. Обґрунтовано, що до таких засобів слід віднести:

- виявлення та усунення причин й умов, що сприяють митним правопорушенням;
- здійснення профілактичної діяльності у сфері митних правовідносин;
- удосконалення форм і методів митного контролю;
- організація взаємодії митних органів щодо надання взаємної допомоги з питань порушень митного законодавства;
- активне впровадження митного постаудиту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративне право України / Битяк Ю. П., Гаращук В. М., Дьяченко О. В. та ін. ; за ред. Ю. П. Битяка. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
2. Бедрух І. Р. Оцінка ефективності діяльності митних органів України у напрямі наповнення Державного бюджету / І. Р. Бедрух // Сучасні проблеми та тенденції розвитку фінансово-банківського сектору економіки : матеріали студентської наук.-практ. конференції, присвяченої Дням науки в ЧПБ ТНЕУ 11-12 квітня 2013 р. – Чортків, 2013.
3. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : [монографія] / І. Г. Бережнюк. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 543 с.
4. Виконання Державною митною службою України пріоритетів Порядку денного асоціації Україна – ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=3301327&cat_id=296951
5. Воронова Л. К. Фінансове право : [підруч.] / Л. К. Воронова. – К. : Прецедент; Моя книга, 2006. – 448 с.
6. Губин А. В. Проблемы оценки экономических результатов таможенного дела / А. В. Губин // Вестник Российской таможенной академии. – 2010. – № 1. – С.7–15.
7. Губіна І. С. Митний пост-аудит в системі митного контролю: проблеми нормативно-правового регулювання / І. С. Губіна // Митна безпека. – 2011. - №1-2. – С. 31-36.
8. Гуцул І. А. Особливості боротьби з митними правопорушеннями в Україні / І. А. Гуцул // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. - 2012. - №24 (II). – С. 15 – 21.
9. Держмитслужба: Підвищення податкової культури та налагодження партнерських відносин з бізнесом дає свої результати [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=3297274&cat_id=295923.

10. Дмитренко Е. С. Проблемні питання визначення компетенції та повноважень митних органів у сфері забезпечення митної безпеки держави / Е.С. Дмитренко // Митна справа. – 2012. - №3(81). – С. 22-29.

11. Дмитренко Е. С. Юридична відповідальність суб'єктів фінансового права у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки України : [монографія] / Е. С. Дмитренко. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 592 с.

12. Довідка щодо впровадження елементів системи “Електронна митниця” у 2012 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=3614534&cat_id=297456

13. Додин Е. В. Рамочные стандарты безопасности и упрощения глобальной торговли / Е. В. Додин // Митна справа. – 2008. – № 4. – С. 9–12.

14. Додін Є. В. Сучасна система та структура митних органів України / Є. В. Додін, О. П. Федотов : [навч. посібник]. – Львів : Митна газета, 2008. – 240 с.

15. Державне управління в Україні : [навч. посібник] / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К. : СОМІ, 1999. – 265 с.

16. Дідковська Л. Г. Менеджмент : [навч. посібник] / Л. Г. Дідковська, П. Л. Гордієнко. – К. : Алерта, КНТ, 2007. – 516 с.

17. Економічна енциклопедія : у 3 т. / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К., 2002. – Т. 2. – 376 с.

18. Економічна енциклопедія. – : у 3 т. / редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К., 2000. – Т. 1. – 615 с.

19. Економічний словник-довідник ; за ред. Мочерного С. В., – К. : Феміна, 1995. – 586 с.

20. Завадський Й. С. Економічний словник / Й. С. Завадський, Г. В. Осовська, О. О. Юшкевич. – К. : Кондор-М., 2007. – 580 с.

21. Закон України “Про Державний бюджет України на 2012 рік” від 22.12.2011 №4282-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=107->

22. Закон України “Про засади запобігання і протидії корупції” від 07.04.2011 № 3206-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3206-17>

23. Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16.04.1991 р. № 959-XII із змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1262-12>

24. Закон України “Про Митний тариф України” від 05.04.2001 № 2371-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2371-14>

25. Іванов Д. А. Інформаційно-правові основи забезпечення безпеки мореплавства : автореф. дис. канд. юрид. наук. : 12.00.07 / Д. А. Іванов / Одеська національна юридична академія. – Одеса, 2008. – 20 с.

26. Інформаційно-аналітичні матеріали до заслуховування на засіданні Уряду 01.02.2012 р. Голови Держмитслужби України Калетніка І. Г. з питань діяльності митних органів у 2011 році // Державна митна служба України, 2012.

27. Інформація щодо використання електронного декларування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=3558548&cat_id=297456

28. Кисельова О. М. Ефективність здійснення митної справи: проблеми, висновки, шляхи вирішення / О. М. Кисельова // Митна безпека. – 2010. - №2. – С. 20-32.

29. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

30.Козак О. С. Ефективність звільнення від кримінальної відповідальності в Україні: [монографія] / за ред. О. М. Бандурки. – Київ : Освіта України, 2009. – 204 с.

31.Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР із змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14>

32.Концепция “единого окна”: значение эффективных потоков информации: матеріали конференції під егідою Європейської економічної комісії ООН “Упрощение процедур торговли: Распределение выгод от процесса глобализации в новых условиях безопасности”. – Женева, ЄЕК ООН, 2004. – 450 с.

33.Концепция развития таможенных органов Российской Федерации : распоряжение Правительства Российской Федерации от 14 декабря 2005 г. № 2225-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>

34.Корнева Т. В. Митний контроль в Україні: організаційно-правові питання автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право. – К, 2003. – 16 с.

35.Кравець М. О. Ретроспективний аналіз норм про адміністративну відповідальність у сфері митної діяльності та їх значення для кваліфікації порушень митних правил за часів незалежності України / М. О. Кравець // Право та державне управління. – 2012. – Вип. 3. – С. 82-85.

36.Кравчук Т. Класифікація видів оцінювання / Т. Кравчук // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентіві України / за заг. ред. В. П. Приходька. – К. : НАДУ, 2009. – Вип. 2. – С. 12–19.

37.Кривонос М. А. Організація взаємодії митних органів щодо надання взаємної адміністративної допомоги з питань порушень митного законодавства / М. А. Кривонос // Вісник АМСУ. – 2012. - №2. – С. 54-59.

38.Криміналістична профілактика економічних злочинів : наук.-практ. посіб. / [кол. авторів: С.В. Великанов, А.Ф. Волобуєв, В.А. Журавель та ін. ; за ред. В.А. Журавля]. – Х. : Харків юридичний, 2006. – 236 с.

39.Курило Т. В. Митне право України: [навч. посіб.] / Т. В. Курило. – Л. : «Новий світ–2000», 2007. – 240 с.

40.Ліханіна Ю. О. Митний постаудит як інструмент державного контролю ЗЕД / Ю. О. Ліханіна // Вісник АМСУ. – 2011. - №3. – С. 38-42.

41.Мазур А. В. Організаційно-правові основи митного контролю в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / А. В. Мазур. – Х., 2004. – 20 с.

42.Меморандум про порядок подання взаємодопомоги Державною митною службою України й Департаментом митного контролю Республіки Молдова // Офіц. вісн. України. – 2008. – № 55. – Ст. 1846.

43.Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП) від 14.11.1975. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_012

44.Митний кодекс України від 11.07.2002 р. № 92-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=92-15>

45.Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

46.Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур від 18.05.1973. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_643

47.Москвич Л. М. Критерії оцінювання ефективності судової системи / Л. М. Москвич // Вісник Верховного Суду України. – 2010. – № 10(122). – С. 30–35.

48.Мудров А. А. Підстави здійснення адміністративних повноважень митними органами / А. А. Мудров // Митна справа (Митний комплект): Митні правила. – 2010. – № 5. – С. 25–30.

49.Мудров А. А. Повноваження митних органів та їх правове забезпечення / А. А. Мудров // Вісник АМСУ. – 2011. - №3. – С. 29-35.

50.Мудров А. А. Реалізація митними органами адміністративних повноважень у сфері запобігання порушенню митних правил / А. А. Мудров // Вісник Академії митної служби України. Серія: Право. – 2011. – № 1 (6). – С. 84–90.

51.Наказ Державної митної служби України “Про затвердження Методики ведення статистики зовнішньої торгівлі України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligaweb.customs.gov.ua/lzch/ch/document/0F6A06PA>

52.Наказ Державної митної служби України “Про затвердження Основних пріоритетних напрямів діяльності та завдань Державної митної служби України на 2009 рік” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua>.

53.Наказ Державної митної служби України “Про затвердження Положення про Департамент митних інформаційних технологій та статистики Державної митної служби України” від 4 квітня 2011 року № 273. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0273342-11>

54.Наказ Державної митної служби України “Про затвердження Порядку здійснення митного контролю й митного оформлення товарів із застосуванням вантажної митної декларації”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0439-05&p=1296218539263576>.

55.Настюк В. Я. Адміністративно-правові проблеми законодавчого регулювання митної справи в Україні законодавства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 “Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право” / В. Я. Настюк. – Х., 2005. – 39 с.

56.Новини Державної митної служби України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.customs.gov.ua>.

57.Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова ; Рос. акад. наук,

Ин-т рус. яз. им. В. В. Виноградова. – 4-е изд., доп. – М. : Азбуковник, 1999. – 944 с.

58.Олійник Д. С. Управління ризиками митного контролю в контексті вимог Кіотської конвенції / Д. С. Олійник // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. - № 2, Т. 1. – С. 197-201.

59.Орлюк О. П. Фінансове право. Академічний курс : [підруч.] / О. П. Орлюк. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 808 с.

60.Основи митної справи в Україні : [підручник] / [за ред. П. В. Пашка]. – К. : Знання, 2008. – 651 с.

61.Пашко П. В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) / П. В. Пашко : [монографія]. – Одеса : АТ “Пласке”, 2009. – 510 с.

62.Пашко П. В. Митна політика та митна безпека України / П. В. Пашко, П. Я. Пісной // Фінанси України. – 2006. – № 1. – С. 71–85.

63.Пашко П. В. Функції митної політики / П. В. Пашко // Вісник Академії митної справи України. – 2009. – №1. – С. 10–17.

64.Перелік об'єктів права інтелектуальної власності, включених до митного реєстру. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua/dmsu/doccatalog/document?id=304833>

65.Підсумки роботи митних органів України у 2007 р. Інформаційно аналітичний збірник. – К. : ДМСУ, 2008. – 20 с.

66.Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI із змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

67.Показники виконання Державного бюджету України за 2008 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

68.Показники виконання Державного бюджету України за 2009 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

69.Показники виконання Державного бюджету України за 2010 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

70. Показники виконання Державного бюджету України за 2011 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

71. Показники виконання Державного бюджету України за 2012 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

72. Положення про Міністерство доходів і зборів України, затверджене указом Президента України від 18.03.2013 № 141/2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/141/2013#n61>

73. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про Державну митну службу України” від 18 липня 2007 р. № 940 (втратила чинність). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/940-2007-%D0%BF>.

74. Приймаченко Д. В. Щодо визначення компетенції митних органів / Д. В. Приймаченко // Митна справа (Митний комплект): Митні правила. – 2007. – № 1. – С. 3–6.

75. Приймаченко Д. В. Адміністративна діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юр. наук : спеціальність: 12.00.07 – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Д. В. Приймаченко. – Ірпінь, 2007. – 40 с.

76. Прокопенко В. В. Реформування митного законодавства України необхідно починати з основ / В. В. Прокопенко, Т. І. Осінь // Митна справа. – 2012. – № 1. – С. 11–19.

77. Прокопенко В. В. Основания правового регулирования таможенной деятельности / В. В. Прокопенко // Правове життя сучасної України : тези доповідей Міжнародної наукової конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу (м. Одеса, 21–22 травня 2010 р.) / відп. ред. д-р юрид. наук, проф. Ю. М. Оборотов / Одеська національна юридична академія. – Одеса : Фенікс, 2010. – С. 347–349.

78.Протокол про внесення змін до Міжнародної конвенції “Про спрощення та гармонізацію митних процедур” від 26 черв. 1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// www. ligazakon.ua/juritprof](http://www.ligazakon.ua/juritprof).

79.Протягом 2012 року Держмитслужба провела ґрунтовну роботу з удосконалення митного контролю та оформлення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2012/11/22/77682.htm>

80.Профілактика злочинів : [підручник] / [О.М. Джужа, В.В. Василевич, О.Ф. Гіда та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.М. Джужи]. – К. : Атіка, 2011. – 720 с.

81.Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 495 с.

82.Рамкова стратегія митного співробітництва між Україною і ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=3457996&cat_id=296951

83.Результати роботи Державної митної служби України у напрямку боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил у 2010 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.customs.gov.ua>

84.Результати роботи Державної митної служби України у напрямку боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил у 2011 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.customs.gov.ua>

85.Результати роботи Державної митної служби України у напрямку боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил у 2012 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.customs.gov.ua>

86.Стан взаємодії з митними органами іноземних держав. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=3794475&cat_id=2019724

87. Статистична інформація Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

88. Суворкін В. А. Профілактика митних правопорушень: дефініція, особливості, проблеми / В. А. Суворкін // Право та державне управління. – 2012. – Вип. 3. – С. 107-111.

89. Стан протидії митним правопорушенням у 2012 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/>.

90. Суворов В. Оцінка ефективності фіскальної функції митних органів / В. Суворов // Вісник КНТЕУ. – 2011. - №3. – С. 57 – 69.

91. Суворов В. Удосконалення системи митного контролю в Україні в контексті концепції “єдиного вікна” / В. Суворов // Вісник Академії митної справи України. – 2009. – №4. – С. 15–21.

92. Ткачова О. К. Напрями вдосконалення державного управління митними органами / О. К. Ткачова, В. Б. Говоруха // Право та державне управління. – 2012. – Вип. 2. – С. 47-53.

93. Указ Президента України “Про Міністерство доходів і зборів України” від 18.03.2013 № 141/2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/141/2013>

94. Указ Президента України “Про Положення про Державну митну службу України” від 12.05.2011 р. № 582 (втратив чинність). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/582/2011>

95. Управління в митній службі : підручник / [Кунєв Ю. Д., Коросташова І. М., Мазур А. В., Шапошник С. П.] ; під. ред. Ю. Д. Кунєва. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 408 с.

96. Федотов О. П. Митниця в організаційній системі та структурі митних органів України / О.П. Федотов, О.О. Зотенко // Митна справа. – 2012. - №3(81). – С. 38-42.

97. Федотов О. П. Організація системи та структури митних органів України: понятійні визначення / О. П. Федотов // Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Одеса, 20–21 квітня 2012 р.). Т.2 /

відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін / Націон. ун-т “Одеська юридична академія”. – Одеса : Фенікс, 2012. – С. 144-146.

98. Фінансове право : [навч. посіб.] ; за ред. М. П. Кучерявенка. – Х. : Право, 2010. – 288 с.

99. Халфина Р. О. Общее учение о правоотношении / Р. О. Халфина. – М. : Юрид. лит., 1974. – 351 с.

100. Хміль Ф. І. Основи менеджменту : [підручник] / Ф. І. Хміль. – К. : Академвидав, 2005. – 608 с.

101. Шафран О. Оцінювання результативності державних службовців: стан понятійно-категорійного забезпечення в нормативних актах України / О. Шафран // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України / за заг. ред. Оболенського О. Ю., Сьоміна С. В. – К. : НАДУ, 2008. – Вип. 2. – С. 71-84.

102. Шевчук О. А. Форми митного контролю / О. А. Шевчук // Вісник ЖДТУ. – 2012. - №2(60). – С. 161-164.

103. Шегда А. В. Менеджмент : [навч. посіб.] / А. В. Шегда. – К. : Знання, КОО, 2002. – 583 с.

104. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. – К. : Українська енциклопедія, 2001. – Т. 3 : К–М. – 792 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Основні повноваження Держмитслужби України

(складено автором на основі [10, 26])

Блок повноважень	Групи повноважень	Характеристика
1	2	3
Основні	Організаційні	<p>організовує діяльність регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митних установ та організацій;</p> <p>організовує та забезпечує здійснення регіональними митницями, застосування відповідно до закону заходів тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні товарів через митний кордон України;</p> <p>здійснює ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності;</p> <p>проводить верифікацію (встановлення достовірності) сертифікатів про походження товарів з України та здійснює у випадках, встановлених чинними міжнародними договорами, видачу сертифікатів походження;</p> <p>забезпечує застосування митних режимів, здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, поміщених у відповідні митні режими;</p> <p>вживає заходів з метою спорудження, облаштування, утримання і проведення ремонту пунктів пропуску для автомобільного сполучення через державний кордон;</p> <p>організовує видачу документів, необхідних для провадження діяльності митних ліцензійних складів, магазинів безмитної торгівлі, складів тимчасового зберігання, погоджує питання щодо відкриття вантажних митних комплексів, автопортів, автотерміналів, видає ліцензію, необхідну для впровадження діяльності митного брокера;</p> <p>забезпечує в межах своїх повноважень реалізацію державної політики у сфері охорони державної таємниці;</p> <p>реалізовує у межах своїх повноважень державну кадрову політику, організовує та забезпечує проведення підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації працівників митної служби;</p> <p>забезпечує відкритість у діяльності митної служби.</p>
	Контрольні	<p>здійснює контроль за: діяльністю регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митних установ та організацій; за дотриманням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та громадянами встановленого законом порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України; за своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування та сплати у повному обсязі платниками податків до бюджету митних та інших платежів,</p> <p>контроль за справлянням яких законом покладено на митні органи; за класифікацією за товарною номенклатурою Митного</p>

		<p>тарифу України товарів, поданих до митного оформлення; за правильністю визначення митної вартості та країни походження товарів, що переміщуються через митний кордон України; за дотриманням митними брокерами вимог законодавства з питань митної справи та оподаткування;</p> <p>розробляє та впроваджує сучасні технології здійснення митного контролю і митного оформлення, здійснює контроль за застосуванням митними органами засобів ідентифікації товарів і транспортних засобів,</p> <p>забезпечує контроль за процедурами використання гарантування доставки товарів, які перебувають під митним контролем, та за їх доставкою до митних органів призначення;</p> <p>контролює ведення регіональними митницями, митницями обліку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;</p> <p>здійснює контроль за збереженням та охороною державної таємниці у митній службі.</p>
	Процесуальні	<p>здійснює дізнання у кримінальних справах про контрабанду, а також провадження у справах про порушення митних правил;</p> <p>вживає встановлених законом заходів до погашення нарахованих митними органами грошових зобов'язань платників податків.</p>
	Нормотворчі	<p>вносить пропозиції щодо підготовки проектів програм розвитку митної справи, соціального захисту працівників митної служби;</p> <p>укладає в установленому порядку міжвідомчі договори з митними органами інших держав;</p> <p>проводить роботу з підготовки міжнародних договорів з питань митної справи за дорученням Кабінету Міністрів України, готує пропозиції щодо укладення таких договорів, а також припинення та (або) зупинення їх дії;</p>
	Повноваження превентивного характеру	<p>вживає заходів щодо: недопущення незаконного переміщення через митний кордон України культурних цінностей, товарів, які не відповідають установленим законодавством вимогам якості та безпеки, контрафактних товарів; захисту інтересів споживачів товарів, та захисту прав інтелектуальної власності у процесі зовнішньоекономічної діяльності; профілактики, виявлення, припинення, розкриття контрабанди та порушень митних правил; запобігання та протидії корупції та іншим службовим зловживанням у митній службі.</p>
Повноваження, що забезпечують реалізацію основних	Консультаційні	надання консультацій з питань митного оформлення, контроль оподаткування суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності, громадянам;
	Інформаційні	- формування митної статистики зовнішньої торгівлі та спеціальної митної статистики
	Координаційні	- забезпечення координації діяльності Державної прикордонної служби України Державної податкової служби України та митних органів;
	Повноваження із здійснення фінансової діяльності	- стягнення митних платежів

